

Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar
Sporttudományi és Testnevelési Intézet

SPORTDIPLOMÁCIA

Szerzők

Dr. Marton Gergely, Hideg Gabriella, Dr. Prisztóka Gyöngyvér

Lektor

Dr. Hédi Csaba

Pécs, 2015.

ISBN 978-963-642-814-3

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A diplomáciától a sportdiplomáciáig.....	4
3. A sportdiplomácia rövid történeti áttekintése	6
3.1. Az ókor időszaka	6
3.2. A középkor és az újkor	9
3.3. Sportdiplomácia a modern korban.....	10
4. A sportdiplomácia szereplői	15
4.1. A sport világszervezetei.....	15
4.2. Nemzetközi sportszervezetek.....	16
4.3. Nemzeti sportszervezetek.....	18
4.4. Sportdiplomata.....	19
4.5. Sportklubok, sportcsapatok	21
4.6. Sportolók.....	22
5. A sportdiplomácia eszközrendszere.....	24
5.1. A sport kormányzati és társadalmi szintű szabályozása.....	24
5.2. Sportszervezetek a sportdiplomáciában.....	26
5.3. Sportrendezvények és sportdiplomácia.....	27
5.4. A sportdiplomata, mint sportdiplomáciai eszköz	29
5.5. Sportdiplomácia és a média.....	30
5.6. A sportolói példakép, mint eszköz	31
5.7. Sportolói életutak néhány példája	32
5.8. A dopping és anti-dopping kérdései a sportdiplomácia szemszögéből	34
5.9. A fogyatékkal élők sportja, mint diplomáciai kérdéskör.....	36
6. A sportdiplomácia hatásrendszere.....	37
6.1. A sportdiplomácia és a politika kapcsolatrendszere	37
6.2. Sport és gazdaság.....	39
6.3. Sport és társadalom	41
7. A világ vezető sportszervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége.....	43
7.1. Az Olimpia szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége.....	43
7.2. Sportjátékok (csapatsportok) szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége	46
7.3. Egyéni sportágak szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége.....	47
7.4. Sportegyesületek sportdiplomáciai tevékenysége	49
8. A magyar sportdiplomácia	50
9. A magyar sport (irányításának) átstrukturálódása	53
10. A magyar sportdiplomácia eszközrendszere.....	55

10.1. Világversenyek Magyarországon	55
10.2. Magyar és nemzetközi sportszervezetek kapcsolata	56
10.3. Magyar sportdiplomatai sportdiplomáciai tevékenysége	57
<i>10.3.1. Kemény Ferenc (1860-1944)</i>	<i>58</i>
<i>10.3.2. Mező Ferenc (1885-1961)</i>	<i>59</i>
<i>10.3.3. Csanádi Árpád (1923-1983)</i>	<i>61</i>
<i>10.3.4. Bonn Ottó (1926-)</i>	<i>62</i>
<i>10.3.5. Aján Tamás (1939-)</i>	<i>63</i>
<i>10.3.6. Schmitt Pál (1942-)</i>	<i>64</i>
<i>10.3.7. Gyulai István (1943-2006)</i>	<i>65</i>
<i>10.3.8. Borkai Zsolt (1965-)</i>	<i>67</i>
11. A magyar sportszövetségek sportdiplomáciai tevékenysége	68
11.1. A magyar csapatsportok sportdiplomáciai tevékenysége	68
11.2. A magyar egyéni sportágak sportdiplomáciai tevékenysége	69
11.3. A magyar szabadidősport és a sportdiplomácia	70
12. Összefoglalás, áttekintés.....	71
13. Irodalom.....	73
14. Tesztkérdések.....	76

1. Bevezetés

A sportdiplomácia napjainkra a sport egyik meghatározó, globális folyamat- és kapcsolatrendszerként értelmezhető. Palettája széles körű tevékenység-halmazokat foglal magába, így a megértése és főként a gyakorlati alkalmazása a lokális egyesületi szinttől a kontinentális vagy világszövetségig megkerülhetetlen. A sport vagy annak határterületén dolgozóknak tudni kell alkalmazni a sportpolitika ezen szegmensét vagy bizonyos részeit, hiszen napjainkban már mindegyik sportág vertikális és horizontális kiterjedése világszintűnek tekinthető.

Jelen munka elsődleges célja a sport területén tanulmányokat folytatók számára olyan általános ismeretanyag nyújtása a sportdiplomáciáról, amellyel megalapozhatják tudásukat a gyakorlati munkavégzés előtt.

A szerzők céljaként fogalmazható meg az is, hogy a sportban és annak háttérágazataiban dolgozó munkavállalók elmélyíthessék ismereteiket a sportdiplomácia témakörében, vagy éppen az anyagban leírt ismeretek gyakorlati adaptálása által növeljék munkájuk hatékonyságát.

Az elméleti sportpolitikának, a sportdiplomáciának hazai szakirodalma igen csekély, így a témakör feldolgozása – jelen munka – a sport területén kutatók számára is megfelelő kiindulási alapot jelenthet.

A könyv két fő részre osztható tematikailag: egy általános elméleti és egy hazai vonatkozású egységre. Az elméleti fejezetek bemutatják a sportdiplomácia főbb vonásait, illetve főként nemzetközi példákon keresztül értelmezik annak történetét, területeit, funkcióit és alkalmazási lehetőségeit. A második egység a magyar sportdiplomáciát mutatja be, oly módon, hogy konkrét gyakorlati tevékenységek által értelmezi annak hazai működését, szereplőit, fő tevékenységi körét és lehetőségeit.

Mindkét könyvrész közös jellemzője, hogy a teljesség igénye nélkül a sportdiplomácia azon egységeit mutatja be és értékeli, melyek a részdiszciplína alapjának tekinthetők, illetve főként reprezentatív példák révén törekszik az ismeretek szemléltetésére. Továbbá olyan analógiát nyújt, amely mind a hallgatók, mind a kutatók és gyakorlati szakemberek számára megfelelő alapot ad a sportdiplomáciai ismeretek elsajátításához, és munkájuk során annak gyakorlati alkalmazásához.

2. A diplomáciától a sportdiplomáciáig

A diplomácia – és ennek következtében a sportdiplomácia is – rendkívül összetett fogalom, amelynek nincs univerzális definiálása. Így ahhoz, hogy megértsük a szó jelentését és tartalmát, össze kell vetni annak leggyakrabban alkalmazott meghatározásait. Ez azért nélkülözhetetlen, mert a sportdiplomácia a hagyományos diplomácián alapszik, tehát fogalomköre és részterületei is belőle származtathatók.

A szakirodalom talán legáltalánosabban elfogadott definiálása SIR HAROLD NICOLSON nevéhez köthető 1939-ből, mely szerint a diplomácia „a szuverén államok közötti kapcsolatok alakítása tárgyalások révén”. Ezen klasszikus meghatározás csupán arra mutat rá, hogy a diplomácia államok között zajlik, így nem felel meg teljes körűen napjaink komplex, globális társadalmi kapcsolatainak.

A klasszikus definiáláson túlmutat az OXFORD ENGLISH DICTIONARY 1989-es meghatározása, ami az egyik legelterjedtebb és leggyakrabban idézett definíció, amely alapján „A diplomácia egy országnak, más országokkal szembeni szuverenitásának érvényesítése békés eszközökkel. Általánosan államfő, külügyminiszter és külügyi szervezet által az államképviselésében folytatott külkapcsolati tevékenységet jelöl.” A meghatározás az előbbihez hasonlóan kifejezi a nemzetközi szintet, ám ezen túl tartalmazza azt is, hogy mind tisztségeket betöltő személyek, mind pedig érintett szervezet tevékenységéhez kötődik, tehát a tevékenységen túl definiálja a folyamatok szereplőit is.

Az utóbbi meghatározás már kellően differenciált, ám hiányzik belőle maga a diplomáciai tevékenységkör konkrét meghatározása. A hiányosság pótlásához jogi szempontból kell vizsgálni a fogalmat. A 1999-ben kiadott magyar JOGI LEXIKON alapján „A diplomácia az államok külpolitikájuk békés módon való megvalósításáért kifejtett tevékenysége. Ugyanakkor azt az intézményt is jelenti, amelynek révén az államok e sajátos tevékenységüket végzik, s ez a szélesebb értelemben vett diplomácia magában foglalja a diplomáciát irányító-alakító államfőt, illetve kormányfőt, a külügyminisztert, a külügyminisztériumot. és a diplomáciai szolgálat szerteágazó külföldi szervezetét: az állandó diplomáciai, konzuli, valamint a nemzetközi szervezetek melletti állandó képviseleteket, a különleges missziókat, másképpen az eseti (ad hoc) diplomáciát. A nemzetközi kapcsolatok alakításának a 20. században és különösen a század második felében az államok közötti kapcsolatok alakításának, tehát a diplomáciának új s mind fontosabbá váló fórumai lettek a nemzetközi szervezetek, amelyek ma már a világpolitika önálló résztvevői, a nemzetközi jog

alanyai abban az értelemben is, hogy diplomáciai kapcsolatok, képviseleteket létesíthetnek, szerződéseket köthetnek”.

A bemutatott három megfogalmazás alapján meghatározhatóak a diplomácia legfontosabb jellemzői, amelyek az alábbiakban foglalhatók össze:

- nemzetközi szintén államok vagy nemzetközi szervezetek között működik/zajlik;
- bilaterális- vagy multilaterális;
- szereplői: államfő, kormányfő, külügyminiszter, külügyminisztérium, külügyi szervezet és azok képviselői, illetve nemzetközi szervezetek képviselői;
- célja: saját, szuverén érdekek érvényesítése;
- békés módon működik/zajlik;
- megállapodásokon, szerződéseken, rendezvényeken keresztül jut érvényre.

A sportdiplomácia a klasszikus diplomácián alapszik, így jellege és jellemvonásai is hasonlóak lesznek, azonban irányultságának tárgya a sport és annak háttérágazatai jelentik teljes palettáját. HÉDI CSABA 2012- ben (AJÁN T. – NÉMETHNÉ MÓRA A. 2006 NYOMÁN) az alábbi módon definiálta: „A sportdiplomácia, a sport azon legfontosabb területeinek egyike, amelyek az országok, népek közötti kapcsolatok alakulása szempontjából hosszabb távon is jelentős szerepet tölthet be. A szakdiplomácia egyik fontos ágaként jelentős szerepe lehet a nagypolitikában, az államok és kormányaik politikai érdekérvényesítési törekvéseinek megvalósításában.” A fogalom nemzetközileg elfogadott meghatározása pedig STUART MURRAY nevéhez köthető, aki szerint a sportdiplomácia „magában foglalja a sporthoz köthető személyek mindennemű a szervezetük vagy kormányuk nevében végzett és azzal összefüggő diplomáciai aktivitását. A gyakorlatban a hagyományos diplomáciára épül és a sporthoz kötődő személyeket és sporteseményeket használ fel annak érdekében, hogy a külföldi közönség és szervezeteket bevonja (vagy elkötelezze), informálja, valamint olyan kedvező képet hozzon létre magáról, amely révén azok nézeteit oly módon befolyásolja, hogy azok elősegítsék a kormányzat vagy a szervezet külpolitikai törekvéseit.(2012)”.

HÉDI megfogalmazásában (2012-ben AJÁN T. – NÉMETHNÉ MÓRA A. 2006 NYOMÁN) a sportdiplomácia *feladata*, hogy segítse, szolgálja az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását a sport keretein belül, a sport sajátos eszközrendszerének felhasználásával. *Célja*, hogy az adott ország sportkapcsolatait úgy alakítsa, hogy lehetőleg ne sértse más országok sportérdekeit, saját országát érdemtelen előnyökhöz ne juttassa, ugyanakkor a sportdiplomata felkészültsége segítségével megtalálja azon lehetőségeket, melyekkel az ország - a fenti elvek tiszteletben tartásával - támadhatatlanul érheti el célkitűzéseit.

A definíción túlmutat az a tény, hogy sportdiplomáciai tevékenység a gyakorlatban két részre osztható fel. Egyrészt a hivatalos formális úton történő megállapodások (pl. nemzetközi szervezetek, vagy nemzetek közötti megállapodások), másrészt a sporthoz kapcsolódó személyek vagy szervezetek tevékenysége, melyek alapvetően nem rendelkeznek sportdiplomáciai jogosítványokkal (pl. aktív sportolók cselekedete, vagy éppen sportklubok által végzett tevékenységek), azonban jelentős hatást váltanak ki a sportban. Így megkülönböztethetünk direkt és indirekt sportdiplomáciai tevékenységet.

3. A sportdiplomácia rövid történeti áttekintése

A fejezet célja a sportdiplomácia történelmének rövid bemutatása, melyhez először a diplomáciának a fejlődését kell áttekinteni. Ebből a kontextusból közelíthetjük meg napjaink sportdiplomáciájának kialakulását, mint a szakterület történeti fejlődését. Megjegyzendő azonban, hogy a diplomácia fejlődésének teljes körű bemutatása nem célja a munkának, így csak azok a főbb időszakok és momentumok kerülnek kiemelésre, amelyek sportdiplomácia szempontjából igen jelentős szereppel bírtak/ bírnak.

A diplomácia - mint a békés úton történő érdekérvényesítés - természetesen egyidős az emberiséggel. Azonban meg kell említeni, hogy a legtöbb szakértő az intézményesült diplomácia kialakulást tartja a (tudomány)terület kezdetének, így egyes állásfoglalások alapján a diplomácia kezdete a 15. századra tehető, mikor is az állandó külképviseletek megjelentek. Egy másik megközelítés szerint kezdete a 17. századra tehető, és a modern diplomáciai apparátusok megszületésével esik egybe.

A sportdiplomácia - jellegéből adódóan - nem csupán intézményesült folyamatokat foglal magában, így történetiségét tekintve sem a modern kortól lehet azonosítani jelenlétét a társadalmi kapcsolatokban. Mindezekből következik, hogy a jelen történelmi áttekintés alapjául mindazon társadalmi kapcsolatok elemzése szolgál, amelyek igazoltan kötődtek a sporthoz.

3.1. Az ókor időszaka

Már az ókorban is rendkívül heterogén társadalmak alakultak ki, illetve éltek egymás szomszédságában, továbbá birtokoltak különböző erőforrásokat, melyek helyzeti előnyöket vagy éppen hátrányokat biztosítottak számukra. Mindezekből adódóan természetesen

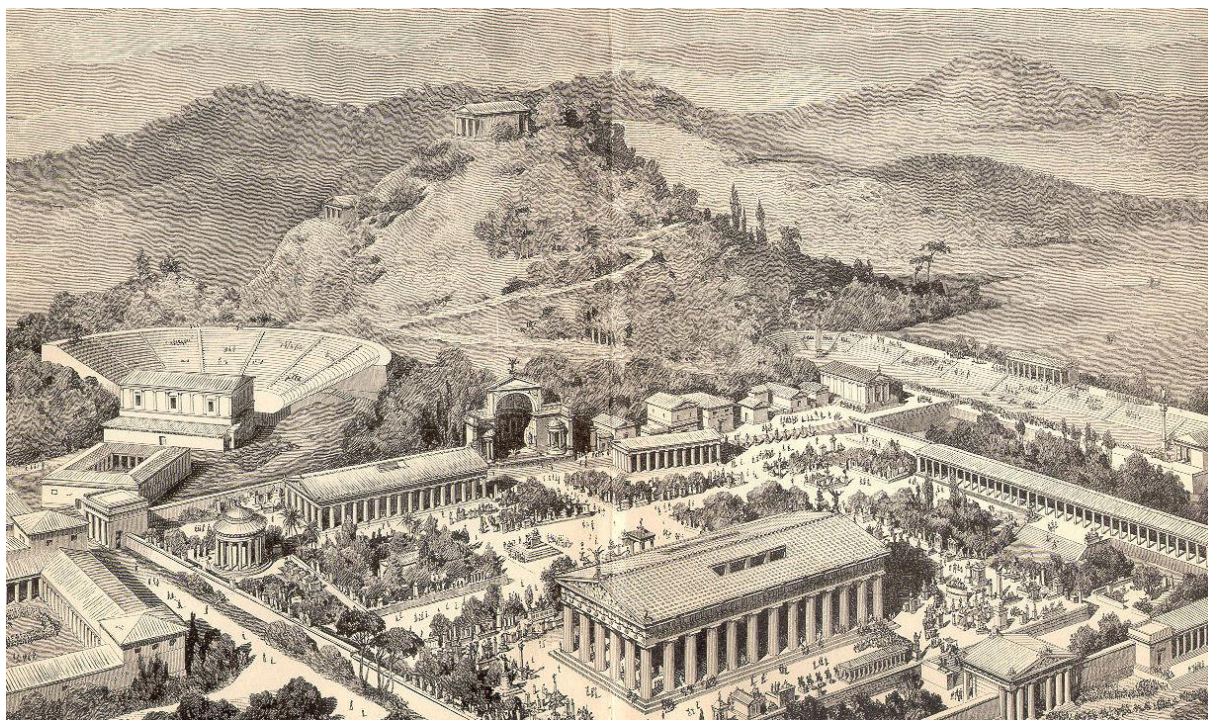
kapcsolatban álltak egymással, így ezeknek a városoknak/államoknak számos kérdéskörben kellett megállapodniuk háborús vagy békés úton.

Mezopotámiában zajlottak igazoltan az első békés célú problémakezelések. Ennek egyik oka, hogy viszonylag kis földrajzi térben számos birodalom volt, amelyek társadalmi, vallási és kulturális jegyei egyaránt nagy hasonlóságot mutattak. Másrészt a korabeli uralkodók felismerték, hogy a háború rendkívüli anyagi ráfordítást igényel, így igyekeztek konszenzusokat kialakítani, melyek kialakították a diplomácia alapvető jellemvonásait. Mind e mellett követeket képeztek, akik a békés úton történő megegyezések mellett információkat szereztek a többi birodalomról, illetve kereskedelmi kapcsolatokat alakítottak ki (HALÁSZ 2010).

A sportdiplomácia alapjai az ókori Görögországhoz (Hellászhoz) köthetőek, konkrétabban az ókori olimpiákhoz. A rendezvényt bizonyíthatóan először időszámításunk előtt 776-ban rendezték meg Olümpiában (1. kép), vélhetően azon okból kifolyólag, hogy korlátozzák a Peloponnészoszi-félszigeten található városok állandó háborúskodását, de természetesen több görög mítosszal is magyarázzák az esemény alapítását, amelyek mindegyike Heraklészhez kötődik. A négy évente megrendezésre kerülő viadal rendkívüli ünnepnek számított, az olimpia akkori megítélésére jól mutatnak rá Pindaros I. olümpiai óda című versének záró sorai: „ünnepi játék sincs, ami méltóbb dalra, mint Olümpia!” (KERESZTÉNYI 1976).

„Az olümpiai játékok alatt nyugszanak a fegyverek”, tehát a játékok ideje alatt fel kellett függeszteni minden háborúskodást vagy belső ellenségeskedést, melyet szigorúan be is tartottak. Az ókori olimpia a fair play szellemében űzött versengésen túl, igen jelentős politikai jelentőséggel is bírt. Minden városállam képviselője megjelent ezen az eseményen, így lehetőség nyílt formális és informális kapcsolatok kialakítására, illetve a poliszok közti megállapodások megkötésére (KINCSES 2005).

1. kép: Az ókori Olümpia

Forrás: Pierer's Konversations-Lexikon 1891

Összegezve úgy lehetne legjobban megfogalmazni, hogy a történelem során először az ókori görögök használták fel a sportot oly módon a politikai-, gazdasági-, társadalmi problémák békés kezelésére, amely azóta napjainkig velejárója a kiemelt sportrendezvényeknek.

A Római Birodalom felemelkedése minden szempontból megváltoztatta Európa történelmét, beleértve a politikai és a társadalmi berendezkedést, vagy éppen a gazdaságot, illetve a vallásrendszert. Éppen az utóbbi vezetett az ókori olimpiák végéhez. Ugyanis a Római Birodalom kezdeti időszakában a görögöktől adaptált többisten hitet később felváltja a kereszténység mint államvallás, és ennek megerősítése érdekében Theodosius császár betiltja a játékokat, időszámításunk szerinti 394-ben. Ennek a rendelkezésnek volt egy másik kulturális oka is: a birodalom korai időszaka a görög kultúrán alapult, beleértve a művészeteket, szokásokat és természetesen a sportot is, ennek következtében pedig az olimpiát is. Az évszázadok elteltével azonban a rómaiak kialakították saját kulturális és szórakozási/szórakoztatási szokásaikat (pl. gladiátor viadalok), amelyekben a korábban átvettek egyre kevesebb szerephez jutottak eredeti formájukban. Így az olimpiák is az idő előrehaladtával jelentősen kisebb presztízsű eseménynek számítottak, elsovadtak.

A Római Birodalom (mindezekkel párhuzamosan) a görögöktől átvett hagyományokkal párhuzamosan bevezette saját sportrendezvényeit, melyek közül tisztán sport alapú a „római

cirkusz” volt, amely kocsiversenyeket és lófuttatásokat foglalt magába. A gyakoribb periódikusokban megrendezett eseményeknek természetesen messzemenően nem voltak akkora sport- és sportdiplomáciai értékei, mint a görög olimpiáknak. A cirkusz elsősorban a lakosság szórakoztatását szolgálta. Mindezen túl azonban, ha a provinciák között zajlott a verseny, akkor értelemszerűen azok vezetői számára lehetőség volt diplomáciai és politikai tárgyalások folytatására, informális keretek között. A római cirkusz tágabb értelmezésébe beletartoznak az amfiteátrumi játékok is (gladiátorviadalok, csaták újrajátszása, történelmi események bemutatása, ünnepek stb.), melyek sportértéke igen csak vitatható, azonban diplomáciai szerepük gyakorlatilag megegyezik a görög olimpiákéval. Ezen rendezvények alatt – főként, ha a római Colosseumban kiemelt rendezvény zajlott – megjelent a birodalom gyakorlatilag teljes vezetése, mert az esemény ugyan elvben a nép szórakoztatását szolgálta, gyakorlatban azonban kiváló találkozási- és kapcsolatteremtési helyet biztosított a társadalom felső rétegeinek.

3.2. A középkor és az újkor

A középkorban teljes egészében megváltozott a feudalizmussal a társadalmi berendezkedés az (európai) kontinensen. A világkép egészében a római katolikus egyház által kialakított értékrendhez igazodott, így az ókorból rendkívül kevés dolog került átvételre. Klasszikus értelemben a diplomácia kimerült a különböző államok által küldött követek tevékenységében, sportról és sportdiplomáciáról pedig direkt módon egyáltalán nem beszélhetünk. Indirekt értelemben a lovagi tornák, illetve azok legmagasabb szintje töltött be minimális sportdiplomáciai funkciót. Ezen rendezvényeken a nemesség és esetlegesen az uralkodó mérkőzött különböző fegyvernemekben, ebből adódóan rendkívül népszerűek voltak, sőt presztízs értékűnek számítottak a tornák. Így gyakorlatilag a római birodalom eseményeihez hasonlóan az adott állam, de nem ritkán több állam vezetői jelentek meg a lovagi játékokon, melynek következtében politikai és kapcsolatteremtő funkciót tölthettek be.

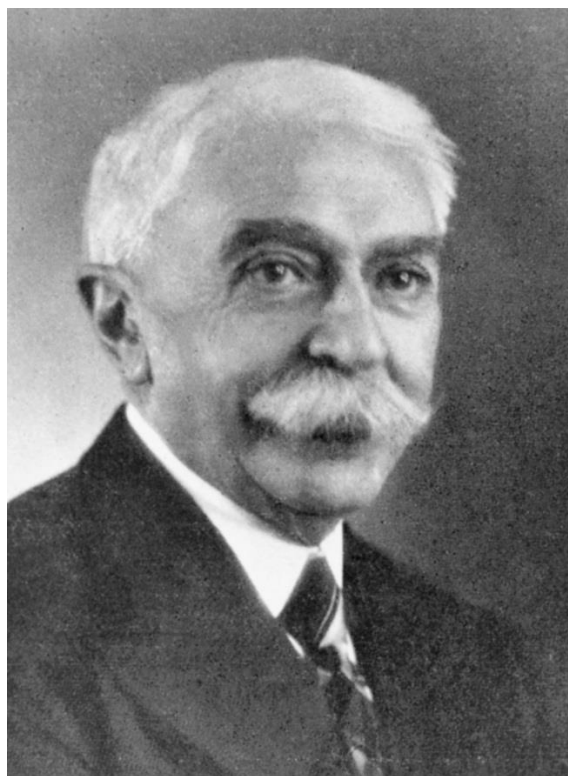
Az újkorban a diplomácia gyökeres változáson esik át, ami Armand Jean du Plessis de Richelieu, ismertebb néven Richelieu bíboros nevéhez köthető. A változások alapjában a bíboros „raison d'état” vagyis az „államérdek mindenek előtt” elve hozta, melynek lényege az volt, hogy bármilyen békés és/vagy háborús eszközzel meg kell szilárdítani az állam (ez esetben Franciaország szerepét a világban). Gondolata által pedig a diplomácia már nagyobb földrajzi térben kezdett gondolkodni. Már nem csupán egy vagy két partnerrel való harmonikus kapcsolat kialakítása volt a cél, hanem hosszú távon az állam közvetlenül kontinentális, és ez

által pedig közvetve globális szinten való megerősítése bármilyen módszerrel. Mindezekből következően az ő nevéhez köthető a modern diplomácia, és folyamatainak megalapozása. Ezen időszakban a sportdiplomácia ugyan nem jelenik meg, azonban a későbbiekben éppen ezek az elvek fognak a területén érvényesülni (KISSINGER 2008).

3.3. Sportdiplomácia a modern korban

A sportdiplomácia fejlődéstörténete szempontjából a legjelentősebb esemény a 19. századhoz köthető, amikor is a fiatal francia magántudósban, Pierre de Coubertin báróban (2. kép) megfogalmazódott az ókori olimpiai játékok újjáélesztésének gondolata. Ehhez kapcsolódott azon nemes gondolata is, amely szerint a sportnak nevelő hatása van, és ezt a szerepet pedig nem szabad országhatárok közé szorítani. 1892-ben Pierre de Coubertin beszédet tartott Párizsban, melyben – többek között – ezt mondta: „Hadd küldjünk evezősöket, futókat, vívókat külföldre – ez a jövő szabadkereskedelme!” A báró ezen víziója ma már valósággá vált, de abban a korszakban gondolkodásának innovatív jellege példa nélkülinek tekinthető (AJÁN – NÉMETHNÉ MÓRA 2006).

2. kép: Pierre de Coubertin

Forrás: Encyclopædia Britannica Online

Az ötlet két lépcsőn keresztül vált valósággá: elsőként 1894-ben megalakult a Nemzetközi Olimpia Bizottság, majd két évvel később, 1896-ban – tisztelegve a rendezvény hagyományai előtt – Görögországban, Athénban került megrendezésre az első modern kori olimpia. Az első újkori olimpiát követően a rendezvény és a sportdiplomácia rendkívül szorosan kapcsolódik össze, így a terület modern kori fejlődése ennek az eseménysorozatnak révén kerül bemutatásra.

Az athéni olimpiát követően napjainkig fennmaradtak mind a Nemzetközi Olimpia Bizottság, mind pedig a modern kori olimpiák. A bő egy évszázad alatt megtett út azonban messzemenően nem volt zökkenőmentes. Amennyiben elfogadjuk azon alapvetést, hogy egy szervezet akkor tud működőképes lenni, ha magában rejti a megújulás és az alkalmazkodás lehetőségét, nos akkor a NOB esetében ez halmozottan igaz, hiszen a 20. században folyamatosan háborús, vagy politikai problémákkal kellett megküzdenie.

A két világháború során először az I. Világháború alatt a berlini (1916), majd a II. Világháború alatt a tokiói (1940) és a helsinki (1944) olimpiai játékok maradtak el. A háborúkban játszott szerepe miatt Németországot büntetésként kizárták először az 1920-as antwerpeni, majd az 1948-as londoni olimpiákról.

A fent említett folyamatokból is látszik a Richelieu bíboros által megalapozott diplomáciai út, amely szerint az állam- vagy államok érdekei megjelennek a globális diplomáciában. Ez alól a sportdiplomácia sem kivétel, hiszen ebben az esetben is a sportot, és a sportolókat használhatták fel politikai befolyásolásra. Vagyis a sport és a politika nem tudott, és nem tud egymástól függetlenedni (WACHTLER 2011). Konkrétabban az történt, hogy a világháborúban vesztes Németország sportolói nem vehettek részt az olimpiai játékokon. Azonban ez nem sportdiplomáciai, hanem politikai érdekeken alapult, amely akaratot viszont a sporton keresztül érvényesítettek. Tapasztalható volt azonban ennek a folyamatnak ellentéte is, amikor az 1936-os berlini olimpiát éppen a németek igyekeztek felhasználni saját propaganda-céljaikra.

A második világháborút követően megkezdődött a hidegháború az USA és vonzaskörzete, illetve a Szovjetunió és ideológiai követői között. A két világrendszer vetélkedésének egyik területévé a sport, azon belül pedig az olimpiák váltak, ahol óriási politikai jelentősége volt, hogy melyik nagyhatalom végez az éremtábla élén. A rivalizálás egészen a rendszerváltásig tartott különböző intenzitással, miközben a NOB-nak és az egész sportvilágnak korábban nem ismert problémákkal kellett szembenéznie.

Az 1956. évi melbourne-i nyári olimpiai játékok sajátossága volt többek között, hogy az olimpiák történetében akkor jelent meg először az „olimpiai bojkott” fogalma. Tiltakozva az

ellen, hogy Szovjetunió megszállta Magyarországot, Hollandia, Spanyolország és Svájc visszalépett az indulástól. Egyiptom, Irak és Libanon a szuezi válság miatt mondta le a részvételt; Kína pedig azért döntött a távolmaradás mellett, mert a NOB engedélyezte, hogy Tajvan részt vegyen a játékokon Formosa néven. Az említett országok bojkottja precedenst teremtett, amelynek következményeként a további olimpiákról számos ország maradt távol vélt, vagy valós politikai okokra hivatkozva.

Az 1971-es évből ki kell emelni egy eseményt, melynek igen komoly (sport)diplomácia jelentősége van, és amely „ping-pong diplomácia” néven vált ismertté. A főszerepet a kínai és amerikai asztaliteniszezők „játszották”, és váltak – ebben az esetben pozitív értelemben – a politika eszközévé. Ugyanis rajtuk keresztül tudta a két nagyhatalom - Kína és az USA – demonstrálni egymáshoz való közeledési szándékukat 1971-ben, miközben az Amerikai Egyesült Államok korábban még csak el sem ismerte a Kínai Népköztársaságot. Az események hatásaként tartják számon, hogy Nixon amerikai elnök 1972-ben kínai látogatást tett és találkozott Mao Cetunggal, amely korábban elképzelhetetlen lett volna, és a sport diplomáciai szerepe nélkül nagy valószínűséggel nem valósulhatott volna meg.

Az olimpia- és a sporttörténet minden bizonnyal egyik legmélyebb pontját az 1972-es müncheni olimpia jelentette, amikor a világ sportjának a terrorizmussal kellett szembenéznie és megküzdenie. A Fekete Szeptember nevű terrorszervezet tagjai 1972. szeptember 5-én a hajnali órákban betörték az olimpiai faluba, ahol az izraeli sportolók és vezetők szállásán két embert megöltek, valamint az állam küldöttségének kilenc tagját ejtették túszul. Az elkövetők a túszok szabadon bocsátásáért cserébe Izraelben, és a Német Szövetségi Köztársaságban fogva tartott 234 német és palesztin terrorista szabadlábra helyezését követelték. A német hatóságok úgy döntöttek, hogy szabad és biztonságos elvonulást adnak az elkövetőknek és foglyaiknak. Szeptember 6-ra virradó éjszaka azonban a repülőtéren az események tragikus fordulatot vettek, mert a rendőrségi mesterlövészek és a palesztin fegyveresek között lövöldözés tört ki. A tűzharcban öt terrorista és kilenc túsz veszítette életét. Az események után pár hónappal a túlélő terroristákat szabadon engedték, amely lépésre egy újabb terrorcselekmény kényszerítette a német hatóságokat. (HIDEG 2013)

Az 1980-as években éri el tetőpontját a sportban a hidegháború, amikor is előbb az 1980-as moszkvai nyári olimpiai játékokat az USA és további 64 állam bojkottálta a szovjetek Afganisztán megszállása okán. „Visszont-válaszként” az 1984-es Los Angelesben rendezett olimpián a Szovjetunió és a keleti blokk nem vett részt, sőt „ráadásként” önálló játékokat szerveztek a távolmaradó államok sportolóinak „Barátság-játékok” néven, ahol hazánk

sportolói is – politikai nyomásra - kényszerűségből vettek részt (MÜLLER – KRAHULCSÁN – TAKÁCS 2008).

A Szovjetunió bukásával és szétesésével véget ért a hidegháború, azonban ez nem mentesítette sem a sportot, sem pedig az olimpiákat a politikai befolyás alól. Ugyan nem volt már tapasztalható az 1980-as évek szélsőséges szembenállása, de helyettük más típusú folyamatok jelentek meg, és alakultak ki.

A hidegháborút követő 1992-es barcelonai olimpia több szempontból is különlegesnek számított. Spanyolország ebben az időszakban a Frankó-féle diktatúra végével a gazdasági fellendülés időszakában járt, továbbá már Európai Unió országként több világrendezvénynek adott otthont (pl. a 1992-es Világkiállítás Sevillában). A spanyol - Barcelonában rendezett - olimpián történt, hogy a Dél-Afriai Köztársaságban zajló politikai változások (az apartheid vége) okán, a 28 börtönben töltött év után szabadon engedett Nelson Mandela mint politikus és díszvendég vett részt az rendezvényeken. További fontos jellemzője volt ennek a nyári olimpiai játékoknak, hogy Juan Carlos spanyol király 36 államfőt és miniszterelnököt látott vendégül az esemény kapcsán, amely nagyságrendre korábban még nem volt példa a játékok történetében.

Sportdiplomáciai kudarcként értelmezhető, hogy Görögország nem kapta meg a jubileumi, 100 éves modern kori olimpia rendezési jogát 1996-ban, melyet akkor Atlanta nyert el. Végül 2004-ben rendezhette meg Athén a XXVIII. Nyári Olimpiai Játékokat, melynek további érdekessége, hogy az ország gazdasági helyzete nem feltétlenül volt alkalmas egyik időpontban sem a rendezvényre. Azonban a tradíciók és a politikai nyomás következtében megkapták a görögök a rendezés jogát, amely később a görög államcsőd egyik sarokpontjává vált.

2008-ban Kína (Peking) rendezte a nyári olimpiai játékokat, amely több szempontból is unikálisnak volt tekinthető. A versenyeken 67 állam- és kormányfő volt jelen, köztük az amerikai, orosz államfők, valamint az Európai Unió soros elnöki posztját betöltő francia elnök, amely példa nélküli politikai találkozásként értékelhető. Elviekben messzemenően nem célja az olimpiáknak vezetői csúcstalálkozó, és nyilván nem egyszerre, egy időben és egy helyen tartózkodtak a vezető politikusok, ugyanakkor mégis jelentős lehetőséget adott tájékozódásra, találkozókra, eszmecserékre. A világ legjelentősebbnek tartott sporteseményén a legmagasabb rangú politikai vezetők megjelenésének oka rendkívül egyszerű, ami nem más, mint a kínai gazdaság elmúlt évtizedekben mutatott exponenciális felértékelődése és fejlődése, és így az esemény kiváló alkalmat nyújtott a kereskedelmi kapcsolatok kialakítására vagy a már meglévők megerősítésére. Peking rendkívül jó érzékkel adta meg a világnak, illetve a

résztevőknek, amit elvártak tőlük: kiemelkedő színvonalú, de rendkívül „átpolitizált” olimpiát szerveztek (LI – BLAKE – THOMAS 2013).

Hasonló gazdasági okok vezettek ahhoz is, hogy a 2014-es Téli Olimpiai Játékokat Oroszország rendezhette. Az országon belül Szocsit választották az esemény helyszínéül, amely rendkívül kedvező földrajzi fekvésű település a Fekete-tenger partján, azonban éghajlata nem ideális egy ilyen nagyszabású téli sportversenyhez. Ennek ellenére a versenyek jó körülmények között, sikeresen lezajlottak. Köszönhető ez a gazdasági ráfordításnak, amelynek nagyságát jól mutatja, hogy Szocsiban minden idők legdrágább olimpiája került megrendezésre - a nyári játékokat is beleértve. A szervezők Kínához (Pekinghez) hasonlóan – ráadásul nem a legkedvezőbb politikai helyzetben az ukrán-orosz ellentét miatt - megmutatták az ország gazdasági erejét, illetve az orosz politikai vezetés is világgazdasági kapcsolatok kialakítására, és „erő-demonstrációra” használta fel a rendezvényt.

Összefoglalva a sportdiplomácia vázlatosan bemutatott - főként a kulcsmomentumokra szorítkozott - történelmét elmondható, hogy a fogalom és a hozzá kapcsolódó tevékenységek, jelenségek minden egyes történelmi korszakban más és más jellemzőkkel, sajátos jegyekkel rendelkezett, igazodván a mindenkori diplomácia, politika, illetve a gazdaság aktuális érdekeihez. Míg az ókorban a verseny, a rivalizálás állt a (sport)rendezvény középpontjában és csupán mindehhez kötődött a politika (sportdiplomácia), mint kiegészítő elem; addig ez a történelem előrehaladtával gyökeres fordulatot vett. Richelieu bíboros modernizálta és egyben teljesen új alapokra helyezte a világ diplomáciáját, amely a későbbiekben – az élet más területei mellett – megjelent a sportban, és ezáltal a sportrendezvényekben is. Ezt a folyamatot rendkívül szemléletesen mutatják a 20. század olimpiái (és természetesen a fejezetben be nem mutatott egyéb világversenyek is, amelyek hasonló transzformálódáson estek át). Napjainkra a világ sportéletében alapvető szerepet játszanak mind a politikai, mind a gazdasági érdekek. Ezek az érdekek néhol rendkívül markánsan mutatkoznak meg – sok esetben beleavatkozva világszintű sportolók életútjába –, ugyanakkor nem kérdőjelezhető meg pozitív hatásuk sem. Összességében a politikai-, gazdasági-, diplomáciai érdekek megjelenése mindeddig nem tudta elvenni sem a sport, sem a sportrendezvények globális szinten is elvitathatatlan értékét. Azért, hogy a sport a változó történelmi helyzetekben, a napjainkban megjelenő, globális problémákat jelentő kihívások ellenére is megőrizhesse eredeti értékeit, a sportdiplomáciának egyre erőteljesebb szerepe van és lesz. Ezért is fontos, hogy minél pontosabban körvonalazódjon jellege, tartalma és feladatköre, hogy a jövőben felkészült szakemberek tudatosan képviseljék a sport érdekeit, értékeit a különböző szintű sportszervezetek munkájában a sportdiplomácia eszközszerének felhasználásával.

4. A sportdiplomácia szereplői

A fejezetben kategóriánként kerülnek összefoglalásra a sportdiplomácia legfontosabb szereplői, melyek két típusba sorolhatók. Az első egységbe mindazon nemzetközi és állami sportszervezetek, illetve a hozzájuk kötődő hivatásos sportdiplomataik tartoznak, amelyek és akik fő feladata a sport irányítása és koordinálása. A másik kategóriát azon szervezetek, sportklubok és sportban dolgozók összessége jelenti, melyek fő feladata nem a sportdiplomácia, azonban munkavégzésük és tevékenységük során akarva vagy akaratlanul sportpolitikai tevékenységet is végeznek.

A sportdiplomácia szervezetei állami szint felett jellemzően nem kötődnek kormányzatokhoz, tehát nem kormányzati szervezeteknek (Non-governmental organization – NGO), globális és államok feletti regionális szintű szupranacionális szervezetekként értelmezhetők. Néhány ritka kivételt azonban találunk kormányzatokhoz kötődő egységekre (pl. az Afrikai Legfelsőbb Sporttanács) a nemzetközi térben, azonban ezen típus csupán helyenként fordul elő, illetve globális példát nem is találhatunk rá. Ezzel szemben az egyes államok szintjén már megkülönböztethetünk kormányzati (Governmental organization – GO) és nem kormányzati szervezetek, melyek a sportdiplomácia különböző területeit érintik.

4.1. A sport világszervezetei

A világon számos globális sporthoz kapcsolódó világszervezet van. Közös jellemzőjük, hogy államok felett állnak, illetve szerveződési szintjük meghaladja a kontinentális szintet. Valamennyi fő tulajdonsága, hogy a sportdiplomácia legmagasabb szintjeként azonosíthatóak, tehát a saját területükön a munkájuk etalonnak számít, döntéseiket nem (vagy csupán nagy nehézségek árán) lehet vétózni. Jellemzően nem demokratikusan működnek, vezetőségüket és tagjaikat az általuk összefogott nemzetek sportdiplomatai adják. Fontos megemlíteni, hogy stratégiai alapon határozzák meg tevékenységüket, így működésük egyben iránymutatásul és viszonyítási alapul is szolgál a munkájukat érintő területen.

A világ legjelentősebb nemzetközi sportszervezetei az alábbiakban kerülnek felsorolásra, ezen szervezetek napjaink sportéletének, és ebből adódóan sportpolitikájának vezetői:

- Nemzetközi Olimpiai Bizottság – International Olympic Committees (IOC)

- Nemzetközi Spotszövetségek Általános Szövetsége – General Association of International Sports Federations (GAISF)
- Nyári Olimpiai Sportszervezetek Szövetsége – Association of Summer Olympic International Federations (ASOIF)
- Téli Olimpiai Sportszervezetek Szövetsége – Association of International Olympic Winter Sports Federations (AIOWF)
- Nemzetközi Paralimpiai Szövetség – International Paralympic Committee (IPC)
- Nemzetközi Olimpiai Akadémia – International Olympic Academy (IOA)
- Olimpikonok Világszövetsége – World Olympians Associations (WOA)
- Nemzetközi Nem-Olimpiai Játékok Szövetsége – International Non-Olympic Committee (INOC)
- Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség – World Anti-Doping Agency (WADA)
- Nemzetközi Fair Play Bizottság – International Committee for Fair Play (CIFP)
- Nemzetközi Sportdöntő Bíróság – Court of Arbitration for Sport (CAS)
- Sport a Fejlődésért és a Békéért Egyesült Nemzetek Szervezetének Hivatala – United Nations Office on Sport for Development and Peace (UNOSDP)
- Nemzetközi Szabadidősport Szövetség – The Association For International Sport for All (TAFISA)
- Nemzetközi Főiskolai Sportszövetség – International University Sports Federation (FISU)
- Sportorvosok Nemzetközi Szövetsége – International Federation of Sports Medicine (FIMS)
- Sportújságírók Nemzetközi Szövetsége – International Sports Press Association (AIPS)

4.2. Nemzetközi sportszervezetek

A nemzetközi sportszervezetek közé olyan sporthoz kötődő irányító szervezetek tartoznak, melyek tevékenysége specifikusabb, mint az előbb tárgyalt globális szervezeteké. Két csoportra oszthatjuk fel őket: egyik részük sportágspecifikus, a másik pedig területi elven szerveződik, de nem a globális térben végzik tevékenységüket.

A sportágak vezető nemzetközi szervezetei (pl. Nemzetközi Labdarúgó Szövetség – Football International Federation Association, FIFA) gyakorlatilag a saját sportjuk koordináló,

döntéshozó és végrehajtó szövetségei is egyben. Tevékenységi körük rendkívül széles, amelybe többek között beletartozik:

- A sportághoz kapcsolódó szabályozás kidolgozása és alkalmazása.
- A sportághoz kapcsolódó szabályrendszer meghatározása.
- Kontinentális alszövetségek kialakítása és a velük való kooperáció.
- Állami szintű sportági szövetségek összefogása, illetve azok munkáinak harmonizációja.
- A szövetség tagjai számára iránymutatás nyújtása, illetve az általuk végzett tevékenység ellenőrzése.
- A sportághoz kötődő versenyek és rendezvények szervezése, adott esetben lebonyolítása.
- A sportág népszerűsítése.
- Azon sportágakkal való együttműködés, melyek kapcsolódnak a szövetség által koordinálthoz.
- Együttműködés a sport világszervezeteivel.
- A sportág érdekében (sport)politikai és (sport)diplomáciai tevékenység, illetve az ezekhez kapcsolódó feladatok ellátása, beleértve a korábban felsoroltak e területi vonatkozásait is.

A sportági nemzetközi szövetségek vezetősége az általuk tömörített országok delegált és megszavazott munkatársaiból áll, ez által pedig döntéseik szinte mindegyike egyben sportdiplomáciai lépésként is értelmezhető. Ennek következményeként természetesen számos tevékenységüket fokozottan áthatja a nemzetközi politika, így több esetben tapasztalható, hogy tevékenységükben megjelennek a gazdasági-, vagy éppen a világpolitikai folyamatok és érdekek (pl. egy-egy világverseny helyszínének kiválasztásakor).

A bemutatott nemzetközi sportszövetségek alá tartoznak az adott sportág kontinentális és/vagy regionális tagszövetségei. Ezen alszövetségek tevékenysége hasonló, mint a nemzetközietké, azonban megjelennek olyan gyakorlati feladatkörök, melyek esetében a koordináló szerepen túl kivitelező funkciót is ellátnak (pl. versenyek vagy bajnokságok szervezése és lebonyolítása). Továbbá az egyes tagszövetségek (pl. Európai Kézilabda Szövetség – European Handball Federation, EHF; Ázsiai Kézilabda Szövetség – Asian Handball Federation, AHF) együttműködnek egymással, illetve a sportág szövetségi hierarchiájában mind a felettük lévő világszövetséggel, mind pedig a területileg alájuk tartozó nemzeti szövetségekkel. Sportpolitikai és -diplomáciai szerepük teljes egészében megegyezik

a saját globális szakági szervezetével azon kitéttel, hogy a hatáskörük kizárólag az általuk érintett kontinensre vagy régióra korlátozódik.

A kategóriába tartozó másik nagy csoport az úgynevezett területileg illetékes vagy területi alapon szerveződő sporttal kapcsolatos szervezetek (pl. Európai Sportkonferencia, Afrikai Legfelsőbb Sporttanács stb.). Fő jellemzőjük, hogy rendszerint politikai szerepet is betöltenek, illetve, hogy szinte minden esetben tagjaik közé tartoznak a vonatkozó területi államok sportpolitikusi. Feladatkörük elsősorban a terület aktuális sporttrendek alapján történő keretszabályozás kialakítása, valamint a sport kihívásaival kapcsolatos problémakezelés. Tevékenységük ritkán terjed ki az egyes sportágakra, általában a sport, mint tevékenység, illetve a sport és a társadalom kapcsolatrendszeréből felmerülő kérdésekben hoznak döntéseket.

4.3. Nemzeti sportszervezetek

A nemzeti (országos hatáskörű) sportszervezetek egyik része a nemzetközi egységek állami alegységeinek tekinthetők (NGO-k), azonban feladataik differenciáltabbak, hiszen a globális sportfolyamatokat és előírásokat kell adaptálniuk a saját országukba. Az adaptáció oly módon zajlik, hogy a nemzetközi előírások keretfeltételként jelennek meg, amelytől nem térhetnek el, azonban jellemzően azok érvényesítése a nemzeti sportszervezetek metodikája alapján történik. Erre jó példa a Magyar Labdarúgó Szövetség által bevezetésre került (túlzottan) szigorú szurkolói kártyarendszer – amely éppen napjainkban kerül enyhítésre –, amely illeszkedik a nemzetközi football-huliganizmus, illetve a lelátói rendbontások elleni küzdelem nemzetközi trendjeihez.

Másik részük pedig a kormányzathoz tartozik (GO-k), közülük kiemelkedik az államapparátus mindenkor sporttal foglalkozó szerve, ami Magyarország esetében jelenleg szakállamtitkárság.

A nemzeti sportszervezetek mindegyikére vonatkozik a fenti megállapítás, azonban tevékenységük függvényében két csoportra oszthatók fel, akárcsak a nemzetközi sportszervezetek. Első egységük a nemzeti sportszövetségek, melyek egy-egy (ritkábban néhány) sportág állami igazgatását végzik. Tevékenységük széles körű; az alábbiakban a teljesség igénye nélkül látható felsorolás fontosabb feladataik közül:

- a sportágak teljes hátterének kialakítása az adott államon belül,
- a sportághoz kötődő nemzeti intézményrendszer kialakítása és működtetése,
- a versenyek és a bajnokságok rendszerének és szabályzatainak kidolgozása,

- a versenyek és a bajnokságok szervezése és lebonyolítása,
- az adott sportág finanszírozásának szabályozása,
- a sportág népszerűsítése,
- a sportághoz kötődő aktuális kérdések kezelése.

Mindezen feladataikat a hierarchiaviszonyukban magasabb szinten álló egységek előírásainak megfelelően kell ellátniuk és megoldaniuk.

Az állami sportszervezetek másik típusa, a nem sportághoz kötődő szervezetek, amelyek nemzeti szinten sajátos feladatkörüknek megfelelő tartalommal koordinálják az adott ország sportját és folyamatait. A kategóriába tartoznak az állami sporthoz kötődő szervek éppúgy, mint pl. a Magyar Antidopping Csoport. Tevékenységük fő célja az állami sport koordinálása és szabályozása a nemzetközi tendenciák és előírások függvényében. Fontos megemlíteni, hogy a nemzeti sportszervezetek mindkét kategóriájának munkája individuális és csoport szinten is összefonódik, tevékenységük révén együtt képezik egy állam sportjának intézményesített struktúráját. Ezek a sportegységek az adott államon belül kialakított, tevékenység-alapú hierarchiaviszonyon belül napi munkakapcsolatban állnak egymással, és közösen adják a nemzeti szinten értelmezett sport hátterét.

Sportdiplomáciai és sportpolitikai tevékenységük az említetteken túl, hogy alapjaiban harmonizálják az államon belüli sportot, amelybe beletartozik a versenyek és bajnokságok résztvevőinek licenc-alapú versenyengedélyének a kiadása; a sportklubok működésének vizsgálta; a nemzeti sportegységekre vonatkozó nemzetközi és nemzeti előírások betartatása, vagy éppen az ezek megkerüléséből adódó eljárások retorziójának kidolgozása és érvényesítése. Továbbá a területüket érintő számos sportpolitikai döntés érvényesítése, a doppingügyektől kezdve a nemzetközi kvalifikációkig.

4.4. Sportdiplomatak

A „sportdiplomata” nem egy egzakt fogalom, ugyanis számos munkaterületen dolgozó, a sport diplomáciai-, politikai-, szervezési-, koordinálási- és a sportági érdekeit képviselő munkakörben tevékenykedők gyűjtőfogalma. Közös jellemzőjük, hogy a sport magas szintjein döntéshozó szerepet töltenek be, így gyakorlatilag megállapítható, hogy ők jelentik a „világ sportjának” vezetőit.

Szűk értelemben a sportdiplomata azt a személyt, akit sportszervezete jelölés vagy delegálás útján az adott nemzeti vagy nemzetközi sportszervezetbe, annak alapszabályában

meghatározott időtartamra, elnökének, alelnökének vagy vezető szervébe (elnökség, végrehajtó bizottság) a közgyűlés révén (titkos) szavazással megválaszt. Az egyes nagy (világ) nemzetközi sportszervezeteinek bizottságaiba, tanács vagy VB által választott tisztségviselők, csak feladataik idejére látnak el sportdiplomáciai feladatot, hiszen munkájuk mellett és révén, egyéb megbízatásokat, „funkciókat” is teljesíthetnek (HÉDI 2012). A sportdiplomata tevékenységével hozzájárulhat a nemzetközi kapcsolatok ápolásához, jó hírnév, tekintély növeléséhez, edzési és versenyzési lehetőségek, feltételek kihasználásához, bővítéséhez. Sportkapcsolatai révén, más diplomáciai és gazdasági csatornák megnyitását segítheti. Munkája és tevékenysége által a képviselt sportszervezet, illetve országa nemzetközi rangja és elismertsége nagymértékben növekedhet. (AJÁN – NÉMETHNÉ MÓRA 2006).

Azonban tág értelemben a sportdiplomácia képviselője nem tisztsége, hanem tevékenysége révén válik sportdiplomátává, tehát ha egy sportoló vagy éppen szövetségi kapitány adott munkája során olyan feladatot végez, amely a sportdiplomácia területét érinti, úgy indirekt módon sportdiplomátának tekinthető.

Konkrét munka- és feladatköröket tekintve az alábbi pozíciókban dolgoznak sportdiplomáták, ahová vagy demokratikus úton választják, vagy az államuk által delegálják őket:

- A sport világszervezetei, illetve annak tisztségei.
- Nemzetek felett álló szervezetek sporttal foglalkozó bizottságai és tanácsai.
- Nemzetközi sportszervezetek és azok tisztségei.
- Kontinentális gazdasági és/vagy politikai szervezetek sporttal foglalkozó bizottságai és tanácsai.
- Nemzeti sportszervezetek és azok tisztségei.
- Indirekt módon – sportklubok vezetősége és kiemelkedő tisztségeik.
- Indirekt módon – az aktív portolók.

A sportdiplomáták munkaköre rendkívül összetett, és mivel több szinten zajlik, így szintenként lehet azonosítani azokat. A globális vezető sportszövetségek és sportszervezetek esetén a sportdiplomáták főbb tevékenységei közé tartoznak - függetlenül a szervezet profiljától:

- A vonatkozó sportszabályzás kidolgozása az igazságosság elvén.
- A szervezet tagjainak koordinálása és a taglétszám bővítése.
- Sportesemények és -rendezvények szervezési jogainak kiosztása kandidálási folyamat révén.

- A sportra vonatkozó nemzetközi kérdésekben döntéshozatal, mint például szabálymosósítások, kedvezmények vagy retorziók.
- A sporthoz kötődő illegális tevékenységek korlátozása keretfeltételek révén, mint például dopping, illegális szerencsejáték.
- Együttműködés a többi szervezettel.
- A hierarchiában az alatta következő nemzetközi szervezetek tevékenysége megegyezik az előbbiekkal, azonban az itt dolgozó sportvezetők/sportdiplomáták feladata kiegészül az alábbiakkal:
- A nemzetközi sportszövetségek esetében az adott sportág vagy sportágcsoport szabályainak dinamikus változtatása a sportág érdekei szerint.
- A nemzetközi sportszövetségek esetében az adott sportág vagy sportágcsoport nemzetközi szerepének erősítése, sok esetben a többi szövetséggel szemben.
- A lehető legjobb finansziális feltételek kialakítása a sportághoz kötődően.
- A sportág népszerűsítése, illetve a lehető legpozitívabb megítélésének kialakítása.
- A szövetséghez tartozó versenyek rendezési jogának odaitélése.
- A területileg illetékes, de nem sportágspecifikus szervezetek esetében a területen zajló verseny- és szabadidős sporttevékenység minél hatékonyabb koordinálása.
- Ezek a szervezetek – jellemzően - együtt dolgoznak olyan világszervezetekkel, mint pl. az ENSZ vagy éppen a WHO.

A nemzeti sportszövetségek diplomatainak elsődleges célja az ország, vagy azon belül valamely sportág pozíciójának a relatív és az abszolút megerősítése. Így tevékenységük egy része lobbitevékenységként értelmezhető, hiszen sok esetben például „versenyként” értelmezik egy-egy nemzetközi sportrendezvény rendezési jogának elnyerését. Másik jellemzőjük, hogy napjainkra a nemzeti sportdiplomáták az adott állam politikai érdekei mentén tevékenykednek, így adott esetben már nem csupán a sport, hanem gazdasági és politikai folyamatokat is figyelembe véve hozzák meg döntéseiket.

4.5. Sportklubok, sportcsapatok

A sportklubok/sportegyesületek sportdiplomáciai szerepe alapvetően indirekt módon zajlik. Bár természetesen folyamatos kapcsolatban állnak a szövetséggel és egyéb klubokkal, azonban ezek jellemzően alaptevékenységüket nem érinti.

Sportdiplomáciai tevékenységük akkor jelenik meg, ha valamilyen különleges, rendhagyó eset áll elő, és az ezzel kapcsolatban mutatott akcióik vagy reakcióik révén folytatják a tevékenységet. Néhány erre vonatkozó példa:

- A különböző politikai vagy háborús okokból történő bojkottok, melyek során egy csapat távol marad valamilyen versenytől, tornától vagy éppen nem tud/akar hazai pályán játszani - például a török csapatok németországi pályaválasztással lezajlott mérkőzései.
- Támogatások, melyek túlmutatnak a klasszikus szerepkörön - például amikor az FC Barcelona labdarúgó csapata az UNICEF céljait támogatta, 2006-ban első lépésként öt évre szóló megállapodás keretében.
- Az adott sportág csapatai által végzett promótálása a sportnak - például az amerikai futball csapatok Londonban megrendezett NFL mérkőzései 2014-ben három alkalommal, amelyek egyébként saját bajnokságuk keretein belül zajlottak.
- A sportklubok karitatív tevékenysége - például a Real Madrid által létrehozott Alapítványon keresztül végzett támogatói tevékenység Afrika számos országában.
- Negatív példaként említhető, amikor egy csapat illegális tevékenységbe keveredik - például a Juventus és több olasz klub bundabotránya 2006-ban, amely az egész olasz labdarúgást befolyásolta.
- Sportdiplomáciai szempontból érdekesség, amikor Ausztrália 2006-ban csatlakozott az ázsiai szövetséghez, és labdarúgó nemzeti válogatottja az utóbbi években az ázsiai térségben indult, illetve 2015-ben rendezte és meg is nyerte az Ázsia-kupát.
- Az 1995-ös Rögbi Világbajnokságon, a hazai válogatott Dél-Afrika tevékenysége – és a döntőben aratott győzelme Új-Zéland ellen - teljes egészében politikai célokat szolgált: a 27 éves fogsága után 1994-ben a Dél-afrikai Köztársaság elnökévé választott Nelson Mandela általuk békítette meg egymással az ország lakosságát.

Látható, hogy a nemzeti sportklubok szerepe a sportdiplomáciában rendkívül szerteágazó. Annak ellenére, hogy klasszikusan nem rendelkeznek ilyen funkcióval, mégis sok esetben jelentősebb diplomáciai szerepet töltenek be, mint a szakági szervezetek.

4.6. Sportolók

A sportolók sportdiplomáciai tevékenysége alapvetően szintén indirekt módon valósulhat meg, azonban az általuk betöltött szerep - mint példakép, közszereplő stb. - révén ezen tevékenység jelentős hatásokkal bír. A sportolók szintjén értelmezve a tevékenységet ki

kell emelni, hogy jellemzően individuális szinten zajlik/megy végbe a folyamat, amely azonban messze túlmutat önmagán, és hatással lehet mind a sportklubok, mind pedig az egyes nemzetek megítélésére pozitív vagy negatív módon. A sportolók sportdiplomáciai hatást jelentő cselekedetére számtalan példát találhatunk, közülük kiemelésre kerül néhány reprezentatív példa:

- Talán a legismertebb példának számít (pozitív és negatív értelemben véve egyaránt) Lance Armstrong kerékpáros karrierje és életútja, aki miután megküzdött a rákkal saját rákellenes szervezetet alapított (Lance Armstrong alapítvány, Livestrong promóciós kampány: Nikeal), majd ezt követően hét „Tour de France” (a világ legismertebb országúti kerékpárversenye, amelyet 1908 óta évente megrendeznek) versenyt nyert meg. Számos könyv, kampány, tanulmány dolgozta fel sikereit és pályáját, több esetben megválasztották az „Év Férfisportolójának” (Associated Press 2003, 2004, 2005 és 2006), sőt tiszteletére még egy kisbolygót is elneveztek róla. Azonban 2012-ben ez ellene felhozott dopping-gyanú beigazolódott, így minden címétől megfosztották.
- Számos esetben tapasztalható, hogy aktív sportolók kihasználva ismertségüket részt vesznek különböző céllal meghirdetett kampányokban - erre kiváló példa a jelenleg is zajló afrikai ebola fertőzés elleni fellépés a Nemzetközi Vöröskereszt „Add a szavad” kampányával, amelyhez csatlakozva világhírű aktív sportolók révén kerül bemutatásra a betegség, illetve annak megelőzési lehetőségei.
- A sportolók részéről számos rendkívül negatív megnyilvánulás történt és történik sajnos napjainkban is a versenyek közben. Ide tartoznak a különböző rasszista, trágár, agresszív vagy éppen szélsőséges politikai nézetekhez tartozó verbális megnyilvánulások vagy metakommunikációk, amelyek jelentős káros hatással bírnak, hiszen legtöbb esetben élő közvetítés során történtek/történnek, amelyet a különböző országokban látnak.
- Rendkívül jelentős probléma a sportolók droghasználata (pl. Michael Phelps – a világ egyik legsikeresebb úszója), illetve az általuk elkövetett szabálysértések és súlyos bűncselekmények (pl. O. J. Simpson – az 1970-es évek egyik legendás amerikai football játékosa, akit gyilkosság miatt ítélték; vagy napjainkban Oscar Pistorius hatszoros paralimpiai dél-afrikai rövidtávfutó, aki 2012-ben elsőként teljesített olimpiai versenyszámban az egészséges sportolók között múltábal - emberölés miatt ítélték el 2014-ben). A média fokozott figyelmet szentel a világhírűvet szerzett sportolók

életútjának, és sokszor pályafutásuk befejezése után is foglalkoznak tevékenységükkel, tetteikkel.

Összegezve elmondható, hogy a sportolók tevékenysége ugyan nem irányul közvetlenül a sportdiplomáciára, azonban minden esetben arra hat, hiszen a sportfogyasztók többsége a sportolókkal azonosítja a sportágat (netalán még az országot is), így az általuk végzett pozitív és negatív magatartás, cselekedetek és tevékenységek hatásai halmozottan érvényesülnek, amelyek mind maguk, mind nemzetük, mind a sportáguk megítélésére kiemelkedő hatással bírnak.

5. A sportdiplomácia eszközrendszere

A sportdiplomácia a 21. századra rendkívül széles körűen alkalmaz eszközöket, amelyek egy része szabályozó (pl. antidopping, kvalifikációs rendszerek) egy másik részük viszont egyértelműen sportpolitikai vonatkozású (pl. sportrendezvények rendezési jogának odaítélése). A két kategória elemei együtt jelennek meg a sport mindennapjaiban, így egymástól nem elválasztható eszközrendszeréről beszélhetünk. Az alábbi fejezetben bemutatásra kerülnek a világ sportdiplomáciájának mindazon eszközei, amelyek révén a terület szereplői érvényesítik érdekeiket.

5.1. A sport kormányzati és társadalmi szintű szabályozása

A szabályozás két síkon értelmezhető a sportdiplomáciában, mindkét forma érinti mind a szabadidős-, mind pedig a versenysportot: az egyik típus a keretszabályok fogalomköre, amely általánosan a sportra, mint tevékenységre vonatkozik; a másik csoport a konkrét sportszabályozások köre - beleértve a sportági, illetve a sport konkrét részterületeinek szabályozását. Közös jellemzőjük, hogy az előző fejezetben bemutatott sportdiplomáciai szereplők alkotják ezeket a szabályokat; illetve, hogy általuk irányítják a sport gyakorlati működését a gazdasági szabályozóktól a társadalmi iránymutatásig.

A keretszabályok egyfajta stratégiaként is felfoghatóak, mivel minden esetben előremutatnak és valamilyen minőségi vagy éppen mennyiségi változást kívánnak elérni a sport területén. A szabályozás erre a típusára kiváló példa az EURÓPAI UNIÓ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA által 2007-ben megalkotott három fehér könyv, amely közül egy direkt („*Fehér Könyv: A sportról*”), és kettő indirekt („*Fehér Könyv: A táplálkozással, túlsúllyal és elhízással*”).

kapcsolatos egészségügyi kérdésekre vonatkozó európai stratégiáról” és „*Fehér Könyv: Együtt az egészségért: Stratégiai megközelítés az EU számára 2008-2013*”) kapcsolódik a sportdiplomáciához. A három könyv együtt alkot teljes stratégiát, amely széles körűen tartalmazza a sport az egészség, valamint a táplálkozás aktuális kérdéseit, és iránymutatást nyújt a kulcsproblémák megoldásához. Kiemelve a sporttal foglalkozó könyvet, az európai sport három fő területét határozza meg (a sport társadalmi szerepe, a sport gazdasági vetülete, illetve a sport szervezése), és azok problémái mentén nyújt sportpolitikai iránymutatást. Ezeken a területeken belül jelennek meg – a teljesség igénye nélkül – a sport és az oktatás; a sport és az integráció; a sport, mint értékhordozó; a sport finanszírozása; a sportolók menedzsmentje; vagy éppen a sport és korrupció, amelyek mindegyike a 21. század aktuális sportdiplomáciai kérdései közé sorolható. Meg kell azonban jegyezni, hogy a szabályozás ilyen típusa, stratégiai jellegéből adódóan inkább egyfajta iránymutatást ad, tehát konkrét eszközrendszert nem nyújt az érintettek számára. Azokról maguknak kell gondoskodniuk (pl. Magyarországon a mindennapos iskolai testnevelés bevezetése, amely már jóval korábban megszületett és javasolt ötletként vetődött fel a sportszakemberek körében hazánkban, mégis úgy tekinthetjük, hogy a sportról szóló fehér könyv, „sport és oktatás” összefüggéseivel foglalkozó fejezet iránymutatása alapján erősödött megvalósításá).

A szabályozás, mint sportdiplomáciai eszköz másik nagy csoportja a konkrét szabályozók köre, amelyek egy-egy terület, vagy egy-egy sportág vonatkozásában direkt útmutatást adnak. Az ilyen típusú szabályozások az alábbi területeken érvényesülnek:

- A nemzetközi sportrendezvények szervezési és lebonyolítási előírásai (pl. olimpiák szervezése és az olimpiákon szereplő sportágak meghatározása).
- Egy adott sportág nemzetközi versenyének/kupájának szervezési és lebonyolítási előírásai (pl. egy labdarúgó világbajnokság).
- Egy adott sportág nemzetközi szintű szabályozása (pl. a jégkorong szabályai Európában).
- A sporthoz kapcsolódó állami feladatok szabályozása (az állam területén működő sportszervezetek vállalkozási formái).
- Az állami sportfinanszírozás szabályozása (pl. az TAO létrehozása, és az általa támogatható sportágak és tevékenységek köre).
- Állami szinten az oktatás és a sport szabályozása (pl. a testnevelés a közoktatásban).
- Állami szinten a szabadidősport és támogatásának szabályozása (pl. területfejlesztési beruházások a társadalom aktív rekreációja érdekében).

A felsoroltakból látható, hogy a szabályozás, mint sportdiplomáciai/sportpolitikai eszköz rendkívül széles palettára helyezhető el. Az egyes szabályozási területeken és szinteken a döntéshozóknak egyrészt igazodniuk kell a nemzetközi és hazai előírásokhoz, másrészt folyamatos kompromisszumokon keresztül kell meghozniuk a lehető legjobb döntéseket a sport előremozdítása érdekében.

5.2. Sportszervezetek a sportdiplomáciában

A sportszervezetek szerepe a sportdiplomáciában két aspektusból értelmezhető. Egyrészt a nemzetközi sportszervezetek, amelyek világ- és kontinentális szinten egyaránt döntéshozó testületekként funkcionálnak, így ebben az esetben minden lépésük egyben sportdiplomáciai vetületet is hordoz (versenyek, kupák szabályozása, engedélyezési- és kvalifikációs eljárások, kandidálási eljárások, stb.). Másrészt ide tartoznak a szakági szervezetek, melyek egy-egy sport konkrét szabályrendszerét és az adott sportág működését irányítják, amely szintén jelentős sportdiplomáciai tevékenységet jelent (pl. a jégkorong vagy a koráslabdázás esetében tapasztalható, földrészenként – Európa, Amerika - eltérő szabályok alkalmazásának harmonizációja).

A sportszervezeteknek sportdiplomáciai eszközként történő identifikálásnak (azonosításának) az alapja, hogy döntéseik jellemzően nem kedvezhetnek minden egyes tagországnak, tagszervezetnek vagy szervezeti tagnak. Ennek következtében tevékenységük révén szinte minden esetben lesznek kedvezményezettek, amelyből adódóan feszültségek születnek, és amelyeket szintén nekik kell feloldaniuk. Erre kiváló példa, hogy amikor az 1964-ben a tokiói olimpián megjelent a cselgáncs a versenyszámok között, akkor számos szakértő bírálta a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot, hogy a japán harcművészetek közül miért nem a karate került be a játékokba. Hasonló vitát vált ki a mai napig a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség szándéka a labdarúgás szabályainak modernizálására (gólbíró technológia, visszajátszás alapján történő bírói döntés megváltoztatása, stb.) Ezek, és természetesen minden hasonló szervezeti döntés mögött különböző frakciók és érdekcsoportok állnak, amelyek a szervezetek révén kívánják érvényesíteni sportdiplomáciai elképzeléseiket és törekvéseiket. Így alapvetően olyan öngeneráló folyamatokként értelmezhetőek, amelyeket a sportszervezetek a működésük során alakítanak ki, illetve folyamatos sportdiplomáciai tevékenység szükséges feloldásukhoz. Mindezek jól érzékeltetik, hogy a különböző sportszervezetek egyszerre lehetnek szereplői és eszközei is a nemzetközi, és az állami szintű sportdiplomáciának.

5.3. Sportrendezvények és sportdiplomácia

A sportrendezvények, illetve azok szervezési jogának odaítélése jelenti a modern 20. és 21. századi sportdiplomácia egyik fő eszközét. Míg a 20. században - ahogy az bemutatásra került a hidegháború időszakának olimpiái vonatkozásában - a nemzetközi politika szötte át a sportéletet és az volt az elsődleges rendező elv a világ sporteseményeinek rendezési jogainak az odaítélésében; addig ez a 21. században kiegészült a gazdasági érdekekkel. Napjainkra jól látható tendenciaként rajzolódik ki, hogy a globális térben zajló kiemelt sportesemények jelentős része szinte kizárólag olyan országban kerül megrendezésre, melyek gazdasági potenciálja kiemelkedő. Ez elvben természetes folyamatként is azonosítható volna, hiszen alapvető elvárás, hogy egy potenciális rendező ország rendelkezzen az elvárható anyagi fedezettel, a megfelelő infrastrukturális környezettel, az elégséges idegenforgalmi kapacitással stb., amelyek igazak is a világ jóléti társadalmaira. Azonban ha megnézzük a 21. század olimpiáinak és a labdarúgó világbajnokságainak a rendező országait (1. táblázat), akkor Görögországtól eltekintve két csoportba sorolhatjuk a rendezvények házigazdáit.

Az első csoportba tartoznak Triád és vonzáskörzetének országai. Jellemzőjük, hogy a 20. század harmas osztatú (Észak-Amerika, Nyugat-Európa, illetve Japán és vonzáskörzete) világ gazdaságának ők voltak a vezetői. Ezen országok gazdasági tevékenysége volt az iránymutató a II. világháborút követően és az ő gazdasági érdekszférájuk jelentette hosszú ideig a fejlődés szinte kizárólagos útját (TÓTH, 2003).

A másik csoport az úgynevezett Bric(S) országok (B-Brazil-Brazília, R-Russia-Oroszország, I-India-India, C-China-Kína, S-Republic of South Africa-Dél-afrikai Köztársaság), melyeket először a *Goldman Sachs* globális gazdaságelemző csoport azonosított. A Bric(S) országok jellemzője, hogy a 20. század végére, illetve a 21. századra olyan mértékig megerősödtek gazdaságilag, hogy bizonyos szempontokból átvették a vezető szerepet a Triád országaitól.

További jellemzőjük, hogy ugyanezen országokban lakik a Föld lakosságának közel kétharmada, azonban a társadalmi berendezkedésük okán csupán igen kis hányaduk részesül az országok gazdasági javaiból. Éppen ez jelentette/jelenti a fejlődésük egyik kulcspontját: a polarizált társadalmi berendezkedés biztosította olcsó és nagy mennyiségben rendelkezésre álló munkaerőt; amelynek segítségével megfelelően használták ki a természeti adottságaikat (bányakincsek, élelmiszer stb.), illetve ők adták a munkásosztályt az ipari tevékenységhez is (GOLDMAN SACHS GLOBAL ECONOMIC RESEARCH 2007).

1. táblázat: A 21. századi olimpiák és labdarúgó világbajnokságok rendezői

Év	Rendezvény	Rendező Ország	Triád/Bric(s)
2000	Nyári Olimpiai Játékok	Ausztrália	T
2002	Téli Olimpiai Játékok	USA	T
2002	Labdarúgó Világbajnokság	Japán–Dél-Korea	T
2004	Nyári Olimpiai Játékok	Görögország	-
2006	Téli Olimpiai Játékok	Olaszország	T
2006	Labdarúgó Világbajnokság	Németország	T
2008	Nyári Olimpiai Játékok	Kína	B
2010	Téli Olimpiai Játékok	Kanada	T
2010	Labdarúgó Világbajnokság	Dél-afrikai Köztársaság	B
2012	Nyári Olimpiai Játékok	Nagy-Britannia	T
2014	Téli Olimpiai Játékok	Oroszország	B
2014	Labdarúgó Világbajnokság	Brazília	B
2016	Nyári Olimpiai Játékok	Brazília	B
2018	Téli Olimpiai Játékok	Dél-Korea	T
2018	Labdarúgó Világbajnokság	Oroszország	B
2020	Nyári Olimpiai Játékok	Japán	T
2022	Téli Olimpiai Játékok	Kína vagy Kazahsztán	B
2022	Labdarúgó Világbajnokság	Katar	-

Forrás: saját szerkesztés (Marton)

A felsorolt rendezvények közel felét a Bric(s) országok kapták, amely egyértelműen jelzi gazdasági megerősödésüket. Másrészt diplomáciai - ez esetben sportdiplomáciai - okokról is beszélhetünk, hiszen a rendezvények révén erősödhet az országok közötti gazdasági kapcsolat, illetve az eseményhez köthető időszak kiváló tárgyalási lehetőséget nyújt további megállapodások kidolgozására, megkötésére.

A felsorolásban Görögország természetesen az olimpiai millennium okán szerepel, Katar pedig a Bric(S) országokhoz hasonlóan gazdasági szerepe okán, hiszen a 21. századra a Közel-Kelet vezető gazdasági csomópontjává nőtte ki magát az Dubai-val (Egyesült Arab Emírségek) egyetemben.

5.4. A sportdiplomata, mint sportdiplomáciai eszköz

A sportdiplomata úgy válhat sportdiplomáciai eszközzé, hogy az általa betöltött szerepkörben (pl. nemzetközi sportszervezeti tagság, szavazati jog sporttanácsokban stb.) az általa képviselt érdekek túlmutatnak alapvető munkakörén; illetve számos esetben már az is egyfajta sportdiplomáciai eszközként értelmezhető, hogy melyik állam hány tagot képes delegálni a fő döntéshozó szervekbe.

Az sportpolitikában - akárcsak a hagyományos politika esetében - a lobbitevékenység napjainkra rendkívül felértékelődött. Ez mára az egyik fő feladattá vált a sportdiplomata esetében. Többoldalúan értékelhető, hiszen a fogalomkörbe rendkívül sok diplomáciai tevékenység tartozik bele, amelyek közös jellemzője, hogy a sportdiplomata tevékenysége által kedvezőbb helyzetet alakít ki saját nemzete, saját országa számára. Ilyen például:

- Az általa betöltött tagság révén – nem illegális módon – előnyhöz juttatja az országát (pl. több nemzetközi kupaszereplési hely kiharcolása egyes népszerű sportágakban).
- Az általa betöltött tagság révén – nem illegális módon – előnyhöz juttatja nemzete kedvelt vagy sikeres sportágát (pl. az adott sportág finanszírozásának növelése).
- A sportrendezvények odaítélése estén a döntéshozatal befolyásolása.
- Imázsépítés, vagy pozitív megítélés kialakítása a sportdiplomáciai tevékenység révén.
- Szponzorációs szerződések, vagy pályázati úton történő forráslehívás segítségével a finanszírozás erősítése.

A másik fő terület a sportdiplomata esetében, amikor eszközként funkcionálnak a különböző döntéshelyzetekben történő támogatói vagy ellenzői szándék kinyilvánításakor. Ennek főként akkor nő meg a szerepe, amikor a sportban jelentős változásokat indukálhatnak a döntések. Ilyen eset például egy sportág felvétele vagy éppen levétele az olimpiai játékok programjáról, amelyre jó példa a birkózás. Ezt a sportágat több sportpolitikus szerette volna kivenni a nyári olimpiai játékok programjából, azonban a sportágban sikeres nemzetek, és a birkózást képviselő nemzeti és nemzetközi sportági szövetségek megfelelő sportdiplomáciai lépései és lobbierője révén, valamint valamelyest a hagyományok tiszteletben tartása okán is (ld. ókori olimpiai játékok versenyprogramja) bent tudták tartani. Természetesen az ilyen, és ehhez hasonló érdekérvényesítő tevékenység során számos formális és informális kapcsolat alakul ki a különböző nemzetek és szervezetek sportdiplomatai között, amelynek következményeként ideiglenes vagy tartós együttműködések alakulnak ki országok és sportszervezetek között.

5.5. Sportdiplomácia és a média

A média szerepe a 21. századra jelentősen megváltozott. Mára nem csupán információközvetítő, vagy a kommunikáció eszközeként fogható fel, hanem egyszerre piaci egységként funkcionál a kereslet és a kínálat között, továbbá az elsődleges befolyásolási hatással bíró, erővel rendelkező eszköznek tekinthető. Ez természetesen a sportpolitikában és a sportdiplomáciában is érvényesül, így napjaink egyik legfontosabb eszközének kell tekinteni a sport világában is.

Legegyszerűbb módon az alapvető információnyújtásra használják a sport szereplői – köztük a sportdiplomáták is – a médiát, amely körbe a legegyszerűbb sporthíradóktól, a promóciós filmekről át egészen a saját tévécsatornáig minden beletartozik. Ezen típusok alapvető feladata az információ nyújtás a sport eseményeiről, folyamatairól, sportágak népszerűsítése, szórakoztatás; ritkábban életvitelbeli tájékoztatást, ötleteket is nyújtanak speciális műsorszámokon keresztül.

Az említett információ-közvetítésen túl magasabb szintű tevékenységként értelmezhető a befolyásolás, vagy a szelektív információ nyújtás. Jellemzően úgy zajlanak, hogy a sportdiplomáták vagy a sport vezetői és szereplői egyoldalúan mutatnak be valamilyen eseményt vagy folyamatot, kihagyva – esetlegesen tudatosan elhallgatva – annak negatív jellemvonásait vagy kedvezőtlen hatásait. Erre kiváló példa a 2014-es brazil Labdarúgó Világbajnokság stadionjaival kapcsolatos kommentárok. A sportlétesítmények egy részét, jóval az előre kalkulált bekerülési költség felett tudták csak kivitelezni. Ezt az információt a lehetőségekhez mérten minél inkább igyekeztek, ha nem is tagadni, de mindenképpen háttérbe szorítani. Helyette többszörösen hangsúlyozták a mérnöki tervezés, és a stadionok kivitelezésének innovatív jellegét.

A média eszközként történő használata esetében feltétlenül meg kell említeni a márkaépítést, illetve a piacteremtést mint funkciókat; hiszen a 21. században bármelyik sportszervezet vagy sportegyesület garantáltan a legnagyobb volumenben használja lehetőségei szerint, amikor valamilyen pozitív tevékenységet (pl. karitatív tevékenység) hajt végre.

Nem szerepe ennek a munkának a média sportra gyakorolt hatását teljes körűen bemutatni, de egy gondolat erejéig számba kell venni – elsősorban a televíziós közvetítések hatásmechanizmusán keresztül – azt a nagy nyomást, amely következtében sok esetben média-érdekek miatt, sportdiplomáciai és sportpolitikai erők bevonásával változtatják meg egyes sportágak szabályrendszerét (pl. röplabdázás) vagy versenyeinek lebonyolítási rendszerét (pl.

öttusa) annak függvényében, hogy megtarthassa „közvetíthetőségét” és „eladhatóságát”, és ne veszítsen piacot, szponzorációt, támogatókat.

Végül negatív példaként kell megemlíteni a média azon szerepét, amikor oknyomozó jelleggel bemutat egy-egy negatív eseményt a sport világából. Napjaink kommunikációjában már közhellyé vált, hogy a negatív híreknek nagyobb az értéke. Ez jól látszott a korábban már bemutatott, az olasz labdarúgásban lezajlott bundabotrány, vagy éppen a Lance Armstrong doppingolása kapcsán. Minden ilyen eset azonnali sportdiplomáciai tevékenységet vonz magával, mivel a területen dolgozó sportpolitikusoknak és az érintetteknek mindent meg kell tenni a nyilvánosságra került dolgok hatásainak az enyhítéséért, illetve a hibák kijavításáért.

5.6. A sportolói példakép, mint eszköz

A sportoló, mint közszereplő, mint ikon, mint példakép, rendkívül széles eszköztárat jelent, amely által a sportdiplomáciában betöltött szerepe rendkívül jelentős. Ma már tudatosan „használják”, szívesen alkalmazzák a sportolókat különböző diplomáciai tevékenységekre és nem csupán a sport területén. Rendkívüli előnyük, hogy kiemelkedő eredményeik után gyakorlatilag az egész világon ismerik a nevüket és az arcukat. Az átlagemberek hozzájuk kapcsolnak egy olyan sztereotipikus képet, hogy aki ilyen ismert, az mindenképpen jót akar másoknak is, hiszen a szemükben az élsportolók egy rétege vitathatatlanul pozitív személyiséget is takar. Ez természetesen nincs így, hiszen számos sportoló fogyasztott/fogyaszt kábítószer, doppingol, illegális szerencsejátékot űz, renitens magatartásával tűnik ki, vagy éppen kihasználja ismertségét az anyagi ellenszolgáltatás érdekében. Azonban a marketing szakemberek tudatosan felépítették a sportolók egy olyan széles rétegét, akik az emberek szemében rendkívül hitelesek.

Jó példa David Beckham, akiből „világmarkát” hoztak létre, amelynek eredményeképpen nem csak a legjelentősebb világcégek alkalmazták, mint reklámarcot; hanem állandó sportdiplomáciai tevékenységet is végzett, sőt több esetben lépett fel a globális világproblémák ellen is (PAPP-VÁRY, 2009).

A neves sportolókat számos alkalommal küldik diplomáciai delegáció tagjaként, nevezik ki őket formális vagy informális titulusokra azon okból, hogy ismertségük révén képviseljék a sport, az adott sportág vagy ország érdekeit. A sportolók egy csoportja értelemszerűen pályafutása végeztével a sportpolitikában, sportvezetésben helyezkedik el, és ilyen módon folytatja sportdiplomáciai tevékenységét. Például *Czene Attila* olimpiai bajnok úszó (1996. Atlanta), aki 2010-2012 között a Nemzeti Erőforrás Minisztériumának

sportügyeket felügyelő államtitkára volt, majd a Nemzeti Sport Intézet főigazgatójaként tevékenykedett. *Borkai Zsolt*, európa- (1985. Oslo), világ- (1987. Rotterdam) és olimpiai bajnok (1988. Szöul) tornász; 2006 óta szülővárosa, Győr polgármestere, és 2010 óta a MOB elnöke egyben. *Szekeres Pál*, az egyetlen olyan sportoló (tőr- és kardvívó) a világon, aki olimpián és paralimpián is érmet nyert. 2010-ben a Nemzeti Erőforrás Minisztérium helyettes államtitkára, majd 2014-ig (lemondásáig) az Emberi Erőforrások Minisztériumának sportért felelős helyettes államtitkáráként dolgozott a fogyatékkal élők sportjának fejlesztéséért. 2013 őszétől a Nemzetközi Kerekesszékes vívó Szövetség (IWAS) alelnöke.

Előfordul, hogy aktív és népszerű sportolókat vonnak be különböző aktuálpolitikai vagy társadalmi szintű kérdések megoldásához. Sok esetben a politikai erők és pártok a választási kampányokban, különböző tüntetéseken használják fel élsportolók támogatását, akik több esetben aktív részvételükkel erősítik ezeket a rendezvényeket, befolyásolva ezzel a polgárok döntéseit. Másik példa a korábban említett, 2015-ben indított reklámkampány, amely során világhírű afrikai élsportolók ismertetik az ebola betegség tüneteit, illetve hívják fel a figyelmet a fertőzés megelőzésének lehetőségeire. A választás pontosan azért esett rájuk, mert az afrikai emberek számára ők „hiteles forrást” jelentenek, így könnyebben fogadják el tőlük az intelmeket, mint akár a szakpolitikusoktól, akár a szakorvosoktól.

5.7. Sportolói életutak néhány példája

Az elmúlt évszázadban a sport finanszírozása jelentősen megnövekedett, amelynek hatására a professzionális sport piaci alapokra helyeződött. Mára több szempontból üzleti ágazatként tekinthetünk számos sportágra (pl. labdarúgás, kosárlabda, atlétika, ökölvívás, autósport, stb.). Ennek következményeként a legnagyobb és legtökeerősebb sportklubok igyekeznek megszerezni a legjobb sportolókat, melyet a társadalom természetes folyamatként értékel. Emellett viszont megjelent egy olyan folyamat is, amely társadalmi hatásai révén kiemelt sportdiplomáciai problémaként azonosítható: ez nem más, mint a sportolók nemzeti válogatottak közötti átjárása, általában a jobb anyagi lehetőségek miatt.

A probléma forrása az, hogy amíg egy játékos egy erősebb bajnokságba, vagy erősebb klubcsapatba szerződik, az nemzeti szinten pozitív hatást vált ki, mivel ez által erősödik a nemzeti sport. Ám amikor egy játékos nemzeti válogatottat vált; ritkán kényszerű, kivételes esetektől eltekintve a lépés társadalmi elégedetlenséget szül, sőt sok esetben a „hazaáruló” minősítést ragasztják a játékosra. Jelentős szakmai és társadalmi felháborodást váltott ki itthon Janics Natasa szerb-horvát származású magyar kajakos (többszörös olimpiai-, világ- és európa

bajnok) esete, akit Magyarország hírnevének sporteredményeivel való erősítéséért, annak elismeréseként számos sportszakmai díj és cím odaítélése mellett, a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével tüntettek ki 2004-ben. A sportolónő 2012. őszén jelentette be, hogy a továbbiakban szerb színekben kívánja folytatni versenyzői pályafutását, amelyre a szakszövetség úgy reagált, hogy vagy komoly (150 000,- euró; akkori árfolyamon nagyjából 42 millió forintnak megfelelő) pénzüsszeget fizet Szerbia, vagy 2 év kihagyás után válthat országot és válogatottságot. Végül a sportoló fellebbezését a nemzetközi szövetség is elutasította, így Janics elállt országváltási szándékától, azonban elvesztette korábbi népszerűségét és támogatottságát hazánkban.

Amennyiben az egész folyamatot nézzük, a kép jóval árnyaltabb. A nemzeti válogatottságot, és ezzel országot váltó sportolók több kategóriába sorolhatók a váltás környezeti tényezői függvényében:

- A leggyakoribb oka, hogy egy sportoló másik állam színeiben folytatja válogatott pályafutását, az természetesen az anyagi ösztönzés, és a jobb életkörülmények lehetősége. Az ilyen eset morálisan és etikailag értelemszerűen vitatható, azonban el kell fogadni, hogy az egyén számára ez egy individuális döntés, amelyet a jelenlegi szabályozás – a labdarúgás kivételével – lehetővé tesz. Vannak azonban olyan helyzetek, amikor egy-egy szervezet sajátos szabályrendszere miatt meglepő helyzetbe kerül(het) a sportoló. Ilyen volt 2014-ben, amikor a Dél-Koreában rendezett Ázsiai Játékokról hazaküldték az akkori világranglista-első judost (73 kg), a néhány nappal korábban világbajnoki bronzérmet szerzett Victor Severtovot – másik két sportoló társával együtt: mindhárman Moldovából érkeztek az Egyesült Arab Emírátságokba a jobb sors reményében. 2012-ben kapták meg új útlevelüket, azonban a játékokat rendező Ázsiai Olimpiai Bizottság szabályai között szerepel, hogy az állampolgárságot változtató sportolók 3 évig nem vehetnek részt az ÁOB által rendezett versenyeken
- Ritkábban fordul elő olyan szituáció, amikor egy sportoló saját hazájában nem képes érvényesülni (pl. meglévő képességei és eredményei alapján sem tud bekerülni a válogatottba, vagy felkészüléséhez nem biztosítottak a feltételek), így él a lehetőséggel, hogy egy más nemzet színeiben versenyezzen. Ez a forgatókönyv is vitatható morálisan, de ennek ellenére ebben az esetben mindenképpen könnyebb a sportoló döntésével azonosulni.
- A harmadik eset - amely elviekben lehetséges -, hogy politikai vagy egyéb (pl. háborús övezet) körülmények okán a sportoló egyfajta kényszerűségből vált nemzeti

válogatottat, mert nem maradna más lehetősége karrierje folytatására. A Nemzet Sportolója, Puskás Ferenc („Öcsi”, spanyol becenevén „Pancho”) példája jól szemlélteti ezt a szituációt. Politikai okokból – az 1956-os forradalmi események kapcsán – emigrált Magyarországról. A Real Madridhoz 1958-ban szerződött (amelynek mellesleg legendás játékosa lett, és mivel a világ egyik legjobb labdarúgója volt, választott „hazája” lehetőséget adott a spanyol válogatott tagjaként a nemzetközi szereplésre is (3-4. kép). Választása mai szemmel nézve messzemenően racionális, hiszen nem tudhatta, hogy valaha visszatérhet-e saját hazájába - ennek ellenére a mai napig sokan támadják a spanyol válogatottbeli, összesen 4(!) mérkőzése miatt.

3-4. kép: Puskás Ferenc a magyar és a spanyol labdarúgó válogatottban

Forrás: www.mlsz.hu és www.puskas.com

Látható, hogy a kérdéskör túlmutat az anyagi ösztönzés kérdéskörén, azonban bármelyik eset is áll fenn a csapatváltáskor, az mindenkor sportdiplomáciai problémákhoz vezet, hiszen az társadalmi feszültségeket okoz, melynek következményei a sportra hatnak vissza, így pedig az érintett szövetségnek/szervezetnek kezelnie kell a problémát.

5.8. A dopping és anti-dopping kérdései a sportdiplomácia szemszögéből

A dopping - antidopping problémakör sajnálatosan a sport mindenkori velejárója az ókori görög olimpiáktól kezdődően egészen napjainkig, akár a professzionális-, akár az amatőr-versenysportot, vagy a szabadidős sportolók körét nézzük. Az illegális teljesítménynövelő szerek alkalmazásának fő oka a sportolóra nehezedő külső vagy belső teljesítmény-, illetve győzelmi kényszer, és ennek járulékos pozitív következményeinek (pénz, dicsőség stb.) az elérése/megszerzése.

A doppingolást a bűnözéshez vagy a fegyverkereskedelemhez szokták hasonlítani, de elsősorban nem illegális volta miatt, hanem azon alapvető jellemzőjéből eredően, mivelhogy

felszámolhatatlan problémakör a fent említett okokból. Ennek következtében egy olyan folyamatként értelmezhető, amely ellen az elérhető leghatékonyabb eszközökkel kell küzdeni. A küzdelem egyik sarokpontja – a sporttudomány mellett - éppen a sportdiplomácia, illetve a sportpolitika, a sporttisztviselők tevékenységi köre.

Sportdiplomáciai oldalról nézve kettős problémakörrel beszélünk: egyrészt van egy preventív szakasz, mely alatt nyomást kell gyakorolni mindazon doppingolókra (országok, vezető sportszervezetek, sportegyesületek, sportorvosok, sportolók), akik gyakorlatban alkalmaznak illegális szereket és módszereket. A megelőzésben nagyon nehéz konkrét lépéseket tenni, hiszen a sportdiplomáciai lehetőségeket megelőzi a tevékenység megalapozott gyanúja; azonban a pusztá feltételezések alapján nem lehet büntetéseket kiszabni. A leggyakoribb lépés, hogy különböző szabályzatokban rögzítenek és írnak elő folyamatos ellenőrzéseket, illetve a sportolói mintákat évtizedekre megőrzik a későbbi, modernebb módszerekkel való analizálás végett. A másik eset, amikor a sportoló doppingtesztje igazoltan pozitív. Főként, ha kiemelkedő sportolóról van szó (pl. a korábbi fejezetben már említett Lance Armstrong kerékpáros), abban az esetben az eredmények, érmek visszavonásán túl, általában retorziókkal is élnek (pl. végleges eltiltás, esetleg börtönbüntetés stb.). Ben Johnson kanadai sprinter (1988. Szöul – 100 m-es síkfutás olimpiai bajnoka világsúccsal: 9,79) az olimpia után öt évvel ismét megbukott a dopping vizsgálaton, amelyért örökös eltiltást kapott. Egész addigi eredményeit és további életét megbélyegezte a dopping. 2013-ban, 25 évvel az olimpia után tért vissza a szöuli olimpiai stadion 6. pályájára – sikere helyszínére -, a doppingolás elleni „Válaszd a helyes pályát !” fantázia nevű kampány közreműködőjeként. Nyilatkozatából egy idézet sok mindent elárul: „Engem keresztre feszítettek, és még huszonöt évvel később is bűnősként kezelnek, miközben azok, akiket nemi erőszakért vagy gyilkosságért zárnak börtönbe, végül csak-csak szabadulnak. Tudom, hogy amit tettem, helytelen volt. A szabályok azok szabályok. Csakhogy a szabályokat mindenki egyformán kellene alkalmazni. A politika azonban mindig beleszólt a sportba” – magyarázta Johnson, arra célozván, hogy a szöuli 100 méteres döntő („minden idők legmocskosabb futama”, ahogyan utóbb emlegették) nyolc szereplője közül hatan keveredtek doppinggyanúba a karrierjük során, köztük nagy amerikai vetélytársa, a szöuli aranyérmet végül megkapó Carl Lewis is.” (www.nemzetisport.hu).

Mindezekon túl a kérdéskör egy másik sportdiplomáciai vonatkozása, hogy az adott szervezet/sportegyesület, milyen módon képes kezelni a sportolója hibáját, anélkül, hogy jelentősen veszítene a közvélemény és a szponzori támogatottságából. Régebben többször fordult elő, hogy kiálltak a sportoló mellett, és igyekeztek elbagatellizálni a hibát: például Diego Maradona, az 1994-es Labdarúgó Világbajnokságon történt illegális szerfogyasztása után azt

az álláspontot erősítették, miszerint gyógyszert szedett, amelynek az egyik hatóanyaga volt kimutatható. A stratégia nem vált be, ugyanis az elkötelezett rajongókon kívül szinte mindenki szkeptikusan és kételkedve fogadta a magyarázatot.

Napjainkban egyre ritkábbak a hasonló kifogások, kétes magyarázatok. Pozitív változásként értelmezhető, hogy az érintett sportolót - általában sportdiplomáciai módszerekkel - rákényszerítik tette nyilvános elismerésére és a következmények vállalására (pl. Marion Jones, aki elismerte doppingvétségét, és visszaküldte olimpiai érmeit).

A harmadik sportdiplomáciai kérdés a témakörben az, hogy minél nyomatékosabban tudatosítsák mind a sport szereplőiben, mind a szurkolókban, hogy a doppingolás nem csupán az egyénre vonatkozóan egészségügyi (és erkölcsi) szempontból káros, de a sport egészét képes negatívan minősíteni. Szerencsére felismerve a probléma nagyságát, következményként szinte kivétel nélkül minden állam és meghatározó sportszervezet sportstratégiájában szerepel az antidopping kitétel, így folyamatosan kampányok, promóciók zajlanak a sport tisztaságának elősegítéséért, és a sport egyik eredeti értékének („szemtől-szemben”, egyenlő feltételek melletti küzdelem) visszaállításáért.

5.9. A fogyatékossgal élők sportja, mint diplomáciai kérdéskör

A fogyatékossgal élők sportjának az alapja kezdetektől fogva az esélyegyenlőségre vezethető vissza. Létrejöttének egyik oka, hogy lehetőséget biztosítson a sport révén az érvényesülésre, valamint állapotuk és helyzetük javítása érdekében a mentálisan vagy fizikailag hátrányban élők számára.

Az első verseny, amelyre a fogyatékkal élők sportversenyeit visszavezetik az 1948-as Londoni Nyári Olimpiai Játékok nyitónapján zajlott a London melletti Aylesburyben kórházban, ahol Dr. Ludwig Guttmann professzor brit rokkant veteránoknak szervezett kerekesszékes versenyt. A verseny évről-évre egyre nagyobb résztvevőszámmal került megrendezésre, és népszerűsége miatt néhány év alatt elterjedt Nyugat-Európa szinte minden országában, de ekkor még elsősorban hadirokkantak rehabilitációjaként (www.hparalimpia.hu).

A verseny mozgalommá nőtte ki magát, így 1958-ban megalakult az első nemzetközi sportszövetség mozgáskorlátozottak számára. Nem sokkal később, már amputáción átesett betegek, illetve látássérültek is részt vehettek a játékokon, majd az 1980-as évektől mentális sérüléssel együtt élők számára is szerveztek versenyszámokat, amellyel párhuzamosan nőtt a parasporttal foglalkozó világszervezetek száma is. Négyévenként rendeztek világversenyeket a különböző szövetségek egészen 1998-ig, amikor a szöuli olimpiát követően, annak helyszínein

néhány hét különbséggel megrendezésre került az első paralimpia. Azóta összetartozik a két világesemény, amely szintén sportdiplomáciai sikerként könyvelhető el.

Napjainkban mind a paralimpia, mind a parasportolók világ- és kontinentális versenyei meghatározott periódusokban kerülnek megrendezésre, teljes mértékben igazodva a hagyományos sportesemények szervezéséhez.

A fogyatékossgal élők sportja kialakulásának és fejlődésének néhány kulcsmozzanatát azért fontos bemutatni, mert sportdiplomáciai aspektusból rendkívülinek mondható, hogy negyven év alatt sikerült elérni, hogy az egész sportmozgalom minden szinten jóváhagyja és támogatja a valamely egészségügyi szempontból hátránnyal élők sporttevékenységét. Ez természetesen rendkívüli anyagi és emberi erőforrás ráfordításával járt, azonban igazolták a szakterület vitathatatlan legitimitását, így sikerült önálló és elfogadott módon a sport egyenrangú részévé fejleszteni. Természetesen ezt a területet is sok vita kíséri, illetve – sajnos – a parasport sem mentes a doppingvétségektől, illetve egyéb negatív jelenségektől, de mindenképpen széles társadalmi réteget érintő igényt elégít ki.

A parasport jelenlegi sportdiplomáciai tevékenységei közé tartozik rendezvényeinek népszerűsítése, a társadalomban reális kép kialakítása a parasportról, illetve a finansziális háttér fejlesztése, amely nélkülözhetetlen szervezeteik működtetéséhez és versenyek fejlesztéséhez.

6. A sportdiplomácia hatásrendszere

A sportdiplomácia szereplői és eszközei révén állandó, többoldalú nyílt hatásrendszerként értelmezhető. Több példát láttunk, hogy a sport túlmutat magán a tevékenységen, és arra is, hogy a sportot hogyan használták fel egyéb célok érdekében. A fejezetben a sport és sportdiplomácia három leggyakoribb hatásterülete (politika, gazdaság, társadalom) kerül bemutatásra olyan kontextusban, hogy az egyes hatástípusok mögött húzódó trendek is értékelésre kerülnek.

6.1. A sportdiplomácia és a politika kapcsolatrendszere

A sport/sportdiplomácia, illetve a politika összefonódása több gyakorlati példán keresztül került bemutatásra, azonban a hatásrendszerük megértéséhez nagyobb volumenben kell értékelni az elmúlt mintegy másfél évszázad eseményeit. Azért ez az időintervallum kerül

bemutatásra, mert a politikai és társadalmi folyamatok ebben az időszakban szervesen kapcsolódtak a sportélethez.

A felvázolt korszakban a sportdiplomácia és a politika kapcsolatrendszerében három egymástól jól elkülönítető szakasz (2. táblázat) azonosítható annak függvényében, hogy a két terület milyen hatással volt/van egymásra. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az egyes szakaszokban nem találhatunk gyakorlati példát a többi terület fő jellemzőjére, azonban trendszerűen ezen hármas egységben jelentkeznek a globális hatásfolyamatok.

2. táblázat: A politika hatások típusai a sportra

Szakasz	Időszak	Politikai hatás típusa
I.	19. század végétől a 20. század első harmadáig	sportpolitika
II.	20. század első harmadától a század végéig	külpolitika
III.	21. század	gazdaságpolitika

Forrás: saját szerkesztés (Marton)

Az első szakasz a 19. század második felében kezdődik, amikor a sport intézményesülése, illetve a sport politikai és ideológiai tartalma új alapokra helyeződött, továbbá a korszakban jelent meg modern kori formában a sportdiplomácia. Az időszakban a sportdiplomácia és politikai viszonyrendszerét a nemzetközi sportpolitika stratégiák megjelenése határozta meg. Ekkor még elsőbbséget élveztek a „tisztá” sportfolyamatok, és a legtöbb tevékenység a sport, mint önálló ágazat kialakításáért, valamint megerősítéséért zajlott.

A második szakasz az első és a második világháború között indult meg, és gyakorlatilag a hidegháború végével, a Szovjetunió összeomlásával zárult. Az időszak legfőbb jellemzője, hogy a sportdiplomáciát és a sportot ideológiai és külpolitikai hatások érték, sőt több alkalommal alá volt rendelve az említett folyamatoknak (pl. a moszkvai és los angelesi nyári olimpiai játékok bojkottálása).

A harmadik szakasz napjainkban is tart, amikor a sportdiplomáciára a legjelentősebb befolyásoló erővel a gazdaságpolitika bír. Természetesen megjelennek ma is az államérdekek, azonban tendenciaszerűen – mint ahogy a 21. századi sportesemények szervezési jogai odaítélésénél is elemzésre került – a gazdasági érdekek befolyásolják leginkább a sportdiplomáciai és a sportpolitikai folyamatokat.

A sportdiplomácia fejlődésével a benne érintett szereplők egyre inkább felismerték, hogy a sport alkalmas egyéb politikai érdekek érvényesítésére is, így napjainkra számos

politikai részterület hatja át, amelyek hatásrendszere behálózza az egész sportdiplomáciát/sportpolitikát.

6.2. Sport és gazdaság

A sportdiplomácia és a gazdaság kapcsolatrendszere a 21. században elsődlegessé vált. Egyrészt a sportágazat egy jelentős része ma már piaci alapon szerveződik, illetve pontosan emiatt számos országban megszűnt a közvetlen állami szerepvállalás a sport finanszírozásában. Így a sportdiplomácia egyik elsődleges feladatai közé tartozik a sport fenntartható finanszírozása érdekében a minél erősebb szerepkör kialakítása. Ezen törekvés eredményeként az elmúlt évtizedekben a sportklubokat és a sportolókat „márkává” fejlesztették, amelynek érdekében a különböző gazdasági ágazatok marketing révén horribilis összegeket investáltak a sportszervezetek, sportklubok, sportolók és sportrendezvények támogatására.

A sportklubok és a sportolók esetében viszonylag átlátható elven működik a folyamat, hiszen minél eredményesebb valaki a saját sportágában, annál népszerűbb, amelynek következményeként jóval erősebb alkupozícióból képes tárgyalni a legnagyobb befektetőkkel is a szponzoráció feltételeiről. Természetesen a hosszú távú támogatás kritériuma a permanens kiemelkedő eredmények teljesítése, tehát egy kölcsönösen előnyös alku révén kapcsolódik ebben az esetben a sport és a gazdaság, amely kizárólag piaci alapon működik és addig áll fenn, amíg mindkét fél részére előnyös az együttműködés.

A sportszervezetek gazdasági kapcsolataikat rendszerint az általuk szervezett bajnokságok, kupák és világversenyek révén alakítják ki. Bizonyos sportesemények professzionális lebonyolítási rendszeréből adódóan garantáltan racionális felhasználása lesz a szponzorációnak. Ilyen például az UEFA Bajnokok Ligája sorozat (labdarúgás), amely nagy tradíciókra tekint vissza, és teljes mértékben önfenntartó rendszerré nőtte ki magát.

Más esetekben, amikor egy-egy országhoz kapcsolódik egy-egy jelentős sportrendezvény lebonyolítása, akkor a gazdasági vonzatok több csoportba sorolhatóak be. Az erős gazdasággal rendelkező ország esetében a támogatások és a befektetések koncepcionálisan, stratégiai alapokon történnek, és alapvetően illeszkednek az ország gazdasági profiljához. Erre kiváló példa az utóbbi londoni olimpia (2012), ahol már eleve minden keretfeltétel adott volt (pl. sportlétesítmények, infrastruktúra, olimpiai falu, stb.). Így a támogatásokat szabadon felhasználhatták, kizárólag az esemény minőségének javítására oly módon, hogy a kialakított infrastrukturális elemek hosszú távon is hasznosíthatók legyenek.

Azok a jelentős tőkeerővel bíró országok, melyek a sporton keresztül (is) kívánják érvényesíteni gazdasági kapcsolataikat (pl. Bric(S) országok – öt jelentős gazdasági fejlődést mutató, feltörekvő ország: Brazília, Oroszország, India, Kína, Dél-afrikai Köztársaság) rendszerint hatalmas összegeket áldoznak, hogy a rendezvényen keresztül elérjék gazdasági céljaikat. Erre kiváló példa mind a Szocsiban rendezett téli-, mind pedig a pekingi nyári olimpia, hiszen a rendezvények önmaguk költségvetését tekintve óriási deficittel jártak, azonban az országok által befektetett tőke többszörösen megtérült a gazdaság egyéb ágazataiban.

A harmadik típus azon országok csoportja, amelyek kiemelt támogatásaik révén sem tudnak profitálni a rendezvényből – kizárólag és legfeljebb annak ideje alatt -, hiszen gazdasági erejük nem éri el a minimális kívánalmakat. Görögország éppen ebbe a kategóriába tartozik: lobbi-tevékenység folytán megkapták a rendezési jogot, azonban az olimpiából kizárólag építőipari, közlekedésügyi és turisztikai szempontból profitáltak. Ezt jól mutatja, hogy az általuk kialakított olimpiához kötődő infrastruktúra - alig több mint tíz évvel a rendezvényt követően - gyakorlatilag az enyészetté vált (5-10. kép). Sajnálatos tény, hogy önmagában a fenntartásukra sem volt fedezete sem az országnak, sem pedig a fővárosnak; nem hogy hasznosításukra hosszú távú stratégiával rendelkeztek volna. Sőt az olimpia megrendezésének költségei olyan magasak voltak, hogy ez jelentette a 2015-ben bekövetkezett görög államcsőd egyik indirekt sarokpontját. Több, hasonló példát találni az elmúlt évtizedekből, amely esetekben ugyanezek a folyamatok érvényesültek, így például az 1984-es szarajevói Téli Olimpiai Játékok (5-10. kép), vagy éppen a lengyel-ukrán közös rendezésű Labdarúgó Európa Bajnokság 2012-ben. A kategóriába tartozó országok mindegyike rövidtávon ugyan profitált (országimázs, turizmus stb.) az események megrendezéséből, azonban hosszútávon mindegyiküknek kisebb vagy nagyobb pénzügyi problémákat okozott, amelyek érezhetőek voltak a későbbi társadalmi és gazdasági helyzetük alakulásában.

5-10. kép: Az athéni és a szarajevói olimpia helyszínei napjainkban

Forrás: www.dailymail.co.uk és www.mult-kor.hu

6.3. Sport és társadalom

A sportdiplomácia legtöbb lépése nincs hatással a társadalomra, mert egyfelől a többsége nem értesül a tevékenységről, másfelől pedig, hogy indifferens számukra a legtöbb sportpolitikai tevékenység.

Vannak azonban olyan esetek, amikor a sportdiplomáciai tevékenység közvetlenül vagy esetlegesen közvetve érinti a társadalmat, amely természetesen azonnali reakciót mutat az akcióra. A sportdiplomácia szereplői a sportdiplomácia eszközei révén kerülnek kölcsönhatásba a társadalom egészével, vagy bizonyos részeivel, rétegeivel. A reakciók általánosságban feloszthatók pozitív és negatív oldalra, amely mindig az adott környezet

jellemvonásainak függvénye. Megjegyzendő, hogy a reakciók sokszor nem csupán véleménynyilvánítások vagy éppen állásfoglalások, hanem sok esetben ezeken messzemenően túlmutató társadalmi (civil) mozgalmak, vagy éppen a társadalom jó részét összefogó megmozdulások.

Kiváló példa a pozitív társadalmi reakcióra az 1996-os angliai Labdarúgó Európa Bajnokság, amely a teljes társadalmat megmozdította. Létrejött a „Football's coming home!”, vagyis a „A labdarúgás hazatér!” program, amely amellett, hogy a létező legnagyobb reklám volt az angol labdarúgó válogatottnak - és természetesen a szövetségnek -, egy életérzést nyújtott az egész angol társadalomnak. Zenék, videók készültek, ruhák és minden lehetséges használati tárgy ezzel a szlogennel került a boltokba; de ettől sokkal fontosabb, hogy az egész ország társadalmának egy olyan összefogó erőt adott, amely máig érezhető, és ami közel két évtized távlatában is rendkívülinek mondható.

A negatív társadalmi reakciók általában szélsőségesek, így nagyobb eséllyel kerülnek be a világ médiába-hálózatába. A brazil labdarúgó világbajnokság (2014) a helyi társadalom bizonyos rétegeiben rendkívüli felháborodást okozott (11-14. kép), és vélhetően a riói olimpia is hasonló reakciókat fog kiváltani.

A problémát nem az jelentette, hogy kiemelt sportrendezvény szervezését kapta az ország, hanem az, hogy az amúgy is polarizált lakosság pontosan tisztában volt ennek gazdasági vonzataival. Ki kell emelni, hogy nem a sport vagy a labdarúgás ellen zajlottak a tüntetések, hanem a korrupció, a bűnözés, az alacsony életszínvonal ellen; illetve az oktatás és az egészségügy fejlesztése mellett. Azért pont a labdarúgó világbajnokság volt az „áldozat”, mert a helyiek úgy ítélték meg, hogy a ráfordítások túlzóak és hatékonyabban lehetett volna más területeken felhasználni az anyagiakat.

11-14. kép: A brazil labdarúgó világbajnokság elleni tiltakozás

Forrás: urbantimes.co

7. A világ vezető sportszervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége

A fejezetben reprezentatív példákön keresztül kerül bemutatásra a sportszervezetek gyakorlati sportdiplomáciai tevékenysége. Minden típuson belül egy konkrét példa ismertetése és értékelése jelenik meg olyan módon, hogy általánosságban is értelmezhetők legyenek a kategória szervezeteinek diplomáciai tevékenységei.

7.1. Az Olimpia szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége

Az olimpia szervezeteinek és a nemzetközi, globális hatókörű sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenységére kiváló példa a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (1894. Comité

international olympique/International Olympic Committee, székhelye: Lausanne), illetve annak fejlődése és mindenkori tevékenysége. A több mint egy évszázados múltra visszatekintő szervezet történelmében számos kritikus időszak volt (pl. háború, forradalom, politikai befolyás, bojkottok, terrorizmus), amelyeket sikeresen vészelt át. Ennek alapja, hogy a szervezet, ha nem is dinamikus, de mindenképpen rugalmasan tudott változni a külső hatások függvényében. A változás alapjait pedig mindenkor racionális sportdiplomáciai lépések alkották. (www.olympic.org).

A kezdeti időszakban Pierre de Coubertin báró latba vetette társadalmi státuszából eredő befolyását, illetve olyan emberekkel alkotta meg az első modern kori olimpia alapjait, akik nemzetközi viszonylatban is tisztán, félreértelmezések nélkül voltak képesek képviselni a sport érdekeit.

A két világháború időszaka volt talán az egyetlen periódus, amikor sportdiplomácia révén nem lehetett érvényesíteni a bizottság, és az általa képviselt olimpia, valamint a sport érdekeit. Azonban az időszak legjelentősebb eredménye, hogy fenn tudták tartani az olimpiai eszmét, ami a lángba borult Európában rendkívüli tettként azonosítható. Ennek köszönhető, hogy a háborús időszak végeztével a szervezet nem hogy „csupán” fennmaradt, hanem növekedésnek indult, és azóta is folyamatosan erősödött.

A hidegháború alatt a bizottság ismét nehéz helyzetbe került, mert ugyan ideológiai szempontból a nyugathoz tartozott, azonban semlegessége okán a keleti országokat is tömörítette. Ebből eredően a szervezet egyfajta pacifista sportpolitikát és sportdiplomáciát kezdett alkalmazni, amelynek lényege abban realizálódott, hogy ha az egyik oldal kap valamit, azt azonnal nyújtja a másiknak is az első leendő alkalommal (pl. az 1980-as moszkvai és az 1984-es los angelesi Nyári Olimpiai Játékok). Ez a stratégia - mint később igazolást nyert - mesteri sportdiplomáciai lépés volt, hiszen eltekintve a politikai indíttatású bojkottoktól és néhány pejoratív véleménytől, a bizottság meg tudta őrizni függetlenségét.

A Szovjetunió összeomlásával egyben véget ért a hidegháború is, a NOB életében pedig egy teljesen új korszak vette kezdetét, amely összeforrt Juan Antonio Samaranch névvel és munkásságával. Elnöki tevékenysége során, olyan sportdiplomáciai sikereket ért el, hogy bizonyos sportágakban már professzionális sportolók is részt vehettek az olimpiákon (pl. kosárlabdázás: az USA válogatottjában az NBA játékosok szereplése – 1992. Barcelona), amely lépés egybeesik Coubertin báró elvével, amely szerint a legjobb sportolók mérjék össze tudásukat a játékokon. Egy másik kiemelkedő sikere, hogy tevékenysége ideje alatt pénzügyileg megerősítette a bizottságot oly módon, hogy átstrukturálta a NOB működését, illetve a játékok szervezését és lebonyolítását. Így az olimpia már rendkívül vonzóvá vált mind a szponzorok,

mind pedig a nézők számára. Ezen felül kialakította az egyensúlyt a rendezvény sport- és gazdasági oldala között, amely hatására a lehető legnagyobb költségvetés/profit elérése volt a fő cél, azonban a sport egyéni- és társadalmi értékének csökkenése nélkül.

Mindezen sportdiplomáciai lépések és munka következménye, hogy a NOB sikeresen tudott alkalmazkodni a harmadik évezred elvárásaihoz, és a nemzetközi sportélet meghatározó, vezető sportszervezeteinek egyikévé vált.

Természetesen, mint minden globális szervezet, a NOB is állandóan változik és változni is fog, ahogy eddig is történt. Azonban a bemutatott folyamatok eredményeként napjainkban nem a szervezet fennmaradása, hanem a minél hatékonyabb működése lett az elsődleges cél, így sportdiplomáciai tevékenysége is ennek alárendelve alakul:

- A bizottság legfontosabb (sportdiplomáciai) célja a stabil anyagi státusz megőrzése, és minél jelentősebb fejlesztése/növelése támogatók és szponzorok révén.
- Az olimpiai játékok szervezési jogának odaítélésekor a sportpolitikai mellett, gazdasági célok figyelembe vétele.
- Szervezeti felépítését tekintve a bizottság minden tagországa rendelkezik állami szintű olimpiai bizottsággal, illetve az azokban dolgozó sporttisztviselők demokratikus úton választják a bizottság vezetőit.
- A szervezet égisze alá tartozó olimpiákon a versenyszámok sokszor változtak (és változni is fognak), így alakult ki napjaink programja. A bizottság kényesen ügyel arra, hogy bizonyos kiemelkedő sportágak, amelyek önállóan is rendkívül tökeerős ágazatot alkotnak, ne a legmagasabb szinten szerepeljenek a játékok kínálatában (pl. labdarúgás, tenisz).
- Új versenyszámok felvétele és levétele az olimpiák palettáján.
- Az olimpia, mint sport- és mint társadalmi mozgalom szerepének az erősítése promóciós tevékenységek révén.
- Karitatív tevékenység, illetve állásfoglalás a morálisan elfogadhatatlan tevékenységek ellen (globális problémák).

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság - mint napjaink egyik vezető sportszervezete - azért lett ilyen sikeres, mert rugalmasan reagált a változásokra az elmúlt évszázad folyamán, illetve rendkívül jó érzékkel választotta és választja meg ma is diplomáciai és sportdiplomáciai eszközeit, biztosítva ezzel a szervezet és az általa képviselt eszmék fennmaradását, sőt terjedését.

7.2. Sportjátékok (csapatsportok) szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége

A csapatsportok szakági szervezetei közül a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA/Fédération Internationale de Football Association 1904. Párizs. Székhelye: Zürich) a legjelentősebb szervezet, egyrészt mert a labdarúgás a világ egyik legnépszerűbb sportága, másrészt financiálisan a legtámogatottabb sport.

A FIFA nem csupán egy nemzetközi szövetség, hanem egyben egy globális hálózat legmagasabb szintű irányító szerve is egyben. Minden kontinens külön labdarúgó szervezettel rendelkezik (6 darab), amely a FIFA alá tartozik, illetve minden kontinens labdarúgó szövetsége alá tartoznak a nemzeti szövetségek (209 darab). Így, az egymásra épülő hálózat teljes és valóban globális. Ez azt jelenti, hogy a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség gyakorlatilag az egész Földön képes érvényesíteni a döntéseit, ami sportdiplomáciai szempontból csaknem egyedülálló. Ugyan több sportág esetében beszélhetünk – elvben - globális struktúráról (3. táblázat), azonban a gyakorlatban ezekben a rendszerekben rendkívüli heterogenitás tapasztalható az egyes kontinenseken (www.fifa.com).

3. táblázat: A Labdarúgó Szövetségek struktúrája

Szint	Szervezet
globális	Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA)
kontinentális	Ázsiai Labdarúgó Szövetség (AFC)
	Afrikai Labdarúgó Szövetség (CAF)
	Észak- és Közép-amerikai, Karibi Labdarúgó Szövetségek Konföderációja (CONCACAF)
	Dél-amerikai Labdarúgó Szövetség (CONMEBOL)
	Óceániai Labdarúgó Szövetség (OFC)
	Európai Labdarúgó Szövetség (UEFA)
állami	állami labdarúgó szövetség(ek)

Forrás: saját szerkesztés (Marton)

A felvázolt intézménystruktúra rendkívüli előnyökkel jár, hiszen elméletben és gyakorlatban is azonos keretfeltételeket jelent a sportág szabályozásában, ellentétben mondjuk a professzionális jégkoronggal, ahol más szabályrendszer vonatkozik a sportágra Észak-

Amerikában és Európában. Tehát már az is óriási sportdiplomáciai eredményként értékelhető, hogy a FIFA 1904-es alapítása óta kialakította a jelenlegi, átlátható rendszerét.

Jelenleg a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség számtalan sporthoz és aktuálpolitikai kérdéshez kötődő sportdiplomáciai tevékenységet végez, amelyek közös pontja minden esetben a labdarúgás, illetve a tevékenységek révén annak pozitív megítélése:

- Elsődlegesek a finansiális partnerekkel és szponzorokkal való kapcsolat koordinálása, illetve újabb kapcsolatok kialakítása.
- A labdarúgás folyamatos és magas szintű népszerűsítése, az összes kommunikációs csatornán, és minden lehetséges egyéb eszközzel.
- A média tudatos és irányított kezelése, amelynek következtében cél a lehető legtöbb emberhez eljuttatni a televíziós- és az internetes közvetítéseket (pl. nem közvetíthet labdarúgó világbajnokságot olyan tévétársaság, amely nem fedi le az adott ország lakosságának többségét).
- A labdarúgó tornák rendezési jogainak az odaítélése szigorú kandidálási eljárás során, de a szervezetnek megfelelő gazdasági érdekek mentén.
- A rasszizmus elleni küzdelem, a 2006-ban indított „Say no to racism!” kampány a FIFA egyik legaktuálisabb sportdiplomáciai programja, amely messzemenően túlmutat a sporton és a labdarúgáson, hiszen az egész világ, minden téren küzd a faji megkülönböztetés ellen.
- Egy másik kiemelt projekt a „Football for Hope” (2005) elnevezésű program, amely a Föld gazdasági periferiáin élő, a világ minden tájáról, szegénysorból származó gyermekeknek, fiataloknak segít javítani az életét és kilátásait; biztosít lehetőséget a tanulásra és a sportolásra.

Ahogy látható, a FIFA a 21. században nem csupán egy nemzetközi sportszervezet. Abból adódóan, hogy minden földrészt átsző jelenlétével, sportdiplomáciai tevékenysége révén morális iránymutatást is nyújt, hiszen napi szinten foglalkozik az egész világot érintő társadalmi problémákkal, illetve saját eszközrendszerével, lehetőségeivel kezeli is őket.

7.3. Egyéni sportágak szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenysége

Az egyéni sportágak sportszervezeteinek diplomáciai tevékenységének bemutatására a Nemzetközi Atlétika Szövetség (IAAF - International Association of Athletics Federations

1912. Stockholm, székhelye: Monaco) kiváló példa, ugyanis az egyik legnagyobb szervezet, illetve az atlétika számos versenyt tömöríti, így kellően széles körű tevékenységet végez.

A szervezet felépítését tekintve megegyezik a csapatsportok struktúrájával: a világszövetség alá kontinentális szövetségek tartoznak (ugyanazon felosztás alapján, mely a FIFA esetén bemutatásra került), amelyek alá a nemzeti szövetségek tagozódnak be.

Az 1912-ben alapított szövetség mára szintén adaptálódott a 21. század gazdasági és társadalmi kihívásaihoz, viszont számos olyan területet meg kellett tartania, amely az atlétika területén örökérvényűnek tekinthető, mint például a nagyszámú versenyek szervezése vagy az állandó és szigorú felügyelete az eredményeknek, az időmérési módszerek szabványosítása, stb. (<http://www.iaaf.org>).

A szervezet sportdiplomáciai tevékenysége szélesebb körű, mint a csapatsportoké, ami azért természetes, mert egy sportágon belül számos versenyt/versenyszámot tömörítő szervezetről beszélünk, de természetesen sok azonos terület is megjelenik feladatai között, amelyek a sportok modernkori jellemzőinek következményei:

- A Nemzetközi Atlétika Szövetség egyik elsődleges sportdiplomáciai munkája a forrásszerzés. Ez nem azt jelenti, hogy gazdaságilag ne lenne stabil a szervezet. Azonban, mivel ugyanazon világ gazdasági szereplők szponzorációjáért küzd, mint az összes többi sportág, így a populárisabb tevékenységi ágaknál nagyobb hangsúlyt kell fektetnie ennek a célnak elérésére.
- A másik rendkívül fontos terület a sportág népszerűsítése, illetve minél több fiatal bevonása az atlétikába. Ez evidenciának tűnik, mert a legalapvetőbb mindennapi mozgáselemeket (járások, futások, ugrások, dobások, stb.) tartalmazva a legsokoldalúbb képesség-együttes kialakítását teszi lehetővé a fejlődő szervezetben, így adott, hogy minden gyermek atlétikus alapképzésben részesüljön. Azonban bizonyos atlétikai ágak versenyszerű gyakorlása komoly kitartást és monotónia tűrést igényelve „nehéz sportnak” számít, és kevésbé tudja elhódítani a 21. század fiataljait az egyéb sportágak elől.
- Az előző pontból adódóan kiemelt szerepet kap az utánpótlás nevelés és támogatás, amely keretei között igyekeznek a fiatal sportolók számára a legjobb iskolai képzést és sportfeltételeket biztosítani világszerte.
- Az atlétikai versenyek szervezése - amelyek közül éves szinten több tíz verseny tartozik a szövetség égisze alá - szintén a jelentős feladatokhoz tartozik, ugyanis éppen az

említett szponzorációs háttér nélkül rendkívül nehéz ilyen mennyiségű versenyt koordinálni, és a megrendezés feltételeit az elvárásoknak megfelelő szinten biztosítani.

- Az antidopping ellenes küzdelem a következő kiemelt sportdiplomáciai tevékenysége a nemzetközi szövetségnek; ugyanis sajnálatos, de ez a sportág az egyik legérzékenyebb az illegálisan használt teljesítménynövelő szerek és módszerek, eljárások szempontjából.
- A szövetség diplomáciai feladatai között határozza meg a sporttudományi (ezen belül is az élettani és biomechanikai, edzéselméleti, dopping ellenes) kutatásokat, illetve az azokból szerzett eredmények ismertetését mind az atlétákkal, mind az edzői stábokkal.
- Az atlétika versenyek igazságosságának egyik alapja az azonos keretfeltételek biztosítása, ezért a Nemzetközi Atlétikai Szövetség fokozott figyelmet fordít a versenyek technikai háttérének (pl. időmérő-, szélmérő berendezések, célfotó, számítógépes szoftverek, stb.) alkalmazására, hiszen egy-egy világcsúcs csak akkor hitelesíthető, ha nem volt olyan környezeti tényező, amely túlzott módon segítette volna a versenyzőt (pl. hátszél távol- és hármassugrásnál, rövidtávú futószámoknál).
- A szervezet állandó harmonizációra törekszik az általa tömörített sportok között, azonban ez nagyon nehéz sportdiplomáciai feladat, hiszen az egyes atlétikai számok popularitása - és ez által a támogatottsága - igen széles palettán helyezhető el.

Jól látható, hogy az egyéni sportok sportdiplomáciai tevékenysége jelentősen eltér a csapatsportokétól, más kihívásokkal kell szembenézniük a 21. században, de közös jellemzőként kell kezelniük a piaci alapon működő modern sportot, amely nem vonatkoztatható el a gazdaságtól. A Nemzetközi Atlétikai Szövetség lehetőségeihez mérten rendkívül dinamikus fejlődött és fejlődik ma is, amelynek alapját az jelenti, hogy racionális törekvések révén lépésenként, hatékony sportdiplomáciai tevékenységgel, a megfelelő stratégia által éri el céljait.

7.4. Sportegyesületek sportdiplomáciai tevékenysége

A professzionális sportegyesületek napjainkban már piaci alapon működnek, tehát elvben a pályázati rendszereken kívül, teljesen függetlenek az egyes állami költségvetésektől. Ennek következményeként rendkívül széles körű sportdiplomáciai tevékenységet végeznek, biztosítva általa a klubok finansziális háttérét és támogatottságát.

A sportegyesületekre vonatkozó sportdiplomáciai tevékenység bemutatását a Real Madrid példáján keresztül illusztráljuk, amely egy nagy múltra visszatekintő klub, ugyanakkor

modern elveken működő, amelyik minden tekintetben megfelel a harmadik évezred által támasztott követelményeknek.

A klub saját definiálása szerint: elsősorban labdarúgó klub, majd sportklub, márka, oktatási egység, támogató szervezet, turisztikai termék és nem utolsósorban életérzés. Látható, hogy számos, olyan területen is definiálják magukat, amely csak közvetve kapcsolódik mind a labdarúgáshoz, mind pedig a sporthoz. Ez pedig csak hosszú távú, koncepcionális elven történő sportdiplomáciai tevékenységek révén alakulhatott, és alakult is ki. Manapság négy kérdéskörre helyezi a Real Madrid a hangsúlyt - sport, egészség, menedzsment, kommunikáció-, amelyek közül mindegyik direkt sportdiplomáciai vonatkozással rendelkezik (www.realmadrid.com).

A sport és a pályán való viselkedés önmagában is sportdiplomáciai kontextust sugall, amely hatására az egyesület sportolói egy teljesen tudatos márkaépítés során válnak értékesíthető termékké és példaképekké.

Az egészség és az egészségmegőrzés az a terület, amely keretein belül számos rendezvényt szervez a sportegyesület, és iránymutatást nyújt az egész társadalom számára az egészséges életmód felé történő elmozduláshoz.

A menedzsment komplex terület a klub életében, mert egyrészt menedzselik magát az egyesületet (mint vállalkozást), másrészt oktatási szerepkört is betöltenek (jelen vannak az európai elit egyetemi képzésben éppúgy, mint az afrikai falusi iskolákban) és koordinálnak, illetve alapítványok révén karitatív tevékenységet folytatnak, elsősorban a világ elmaradott régióiban.

A modern, többszörös, kétoldalú kommunikáció mind a szurkolók, mind a szponzorok és támogatók felé a klub álláspontja szerint nélkülözhetetlen a 21. században ahhoz, hogy eredményesen és hitelesen tudjanak tevékenykedni

Röviden összefoglalva is látható, hogy milyen szerteágazó tevékenységi kört magában foglaló munkát végez egy modern sportegyesület, azonban mindezen tevékenységek (mely jelentős része sportdiplomácia) napjainkban elengedhetetlen az eredményesség és a minőségi fenntarthatóságának eléréséhez.

8. A magyar sportdiplomácia

A modern magyar sportdiplomácia, a mintegy 150 éves történelme alatt négy korszakra osztható fel. Minden korszak saját jellegzetessége, hogy Magyarország politikailag - így sportpolitikailag, és természetesen sportdiplomáciailag is - kapcsolódott egy-egy világpolitikai

tömörüléshez. Ennek következménye, hogy az egyes szakaszokban nem feltétlenül önállóan jelennek meg a magyar sportdiplomáciai érdekek, hanem elsődlegesen más nagyhatalmak céljai mellett hol gyengébben, hol pedig erősebben mutatkoznak meg hazánk sportpolitikai szándékai.

Az első szakasz az Osztrák-Magyar Monarchia második felére tehető, amikor Magyarország a monarchia révén osztrák hatás alatt is állt. Sportolóink természetesen részt vettek a nemzetközi sportrendezvényeken, azonban a sportpolitikában és a sportdiplomáciában – ahogy a hagyományos politikában is – az osztrák vezetés akarata volt a mérvadó. Ez a gyakorlatban túlzottan szélsőséges esetekben nem mutatkozott meg, hiszen ezen időszakban még csak formálódott a nemzetközi sportélet és sportpolitika.

A két világháború időszaka már jelentősebb problémákat hordozott, ugyanis Magyarország politikai állásfoglalása mindkét háborúban Németország mellett, komolyabb hátrányt jelentett. Egyrészt a háborús periódusok előtt sportdiplomáciai szerepünk jelentősen megerősödött - gondolván itt arra, ha nem szól közbe az I. Világháború, akkor nagy valószínűség szerint Budapest rendezte volna az 1920-as Nyári Olimpiai Játékokat. Másrészt a háborúk után mindkét esetben Magyarország, mint vesztes fél súlytalanná vált politikailag, és természetesen ezzel egyetemben sportpolitikailag is.

Egy rövid átmeneti időszakot követően hazánk a Szovjetunió érdekszférájába került, az úgynevezett Keleti-blokkba a többi közép-kelet-európai országgal egyetemben, amelyek ugyan nem voltak az unió részei, azonban politika és gazdasági berendezkedésük révén hozzá tartoztak. A korszak során teljes mértékben a Szovjetunió által mutatott utat követtük – sok minden más mellett - sportpolitikában és sportdiplomáciában egyaránt. Ennek részeként, amikor az volt az elvárás bojkottáltunk világversenyeket, vagy éppen a már említett alternatív baráti játékokra delegáltuk sportolóinkat.

Azonban szintén a korszakhoz tartozik egy nagyobb probléma, illetve inkább következménye e korszakbeli „hova-tartozásunknak”: a gazdasági elmaradás Európa fejlettebb országaitól. Ez azért rendkívül nagy probléma a sport területén (is), mert napjainkban is érezteti hatását nem csak magyar, hanem közép-európai kontextusban is. Ezen lemaradás egyik fő jellemzője a sport területén az, hogy mintegy fél évszázados késéssel kezdődhetett csak meg a sport piaci alapon történő működtetése hazánkban, amely természetes, hiszen az említett időszak gazdasági berendezkedésének alapját az állami tulajdon jelentette. Így a rendszerváltásig (1980-as évek második fele) a sportegyesületek állami kézben és egyben állami fenntartásban is voltak, amely nem tudott kellő tőkét biztosítani olyan dinamikus fejlődéshez, amely ezen időszak alatt a nyugat-európai országokban lezajlott.

A rendszerváltás után piaci alapokra helyeződik Magyarország gazdasága és ezáltal a magyar sport is: az állami tulajdonú sportegyesületek egy része privatizáció útján magánkézbe kerül, egy másik részük pedig önkormányzati tulajdonba, tehát utóbbiaknál megmarad az államtól való függésük. Az alapvető problémát az jelentette - és jelenti napjainkban is -, hogy a hazai sportegyesületek tőkeerőssége és szponzorációs lehetőségei messzemenően elmaradnak a nyugati versenytársaktól. Azok bizonyos része mára már részvénytársaságként működik, és a világ vezető gazdasági ágazatai által finanszírozottak (pl. az európai elit labdarúgó klubok). Ennek következtében napjaink egyik legfontosabb sportpolitikai és egyben sportdiplomáciai kérdésköre a sport piaci alapon történő finanszírozása, illetve elszakadása az állami támogatásoktól.

A problémakör egy másik aspektusa - ezáltal szintén aktuális sportdiplomáciai kérdése - a nemzetközi sportpolitikában betöltött másodlagos szerepkör. Mivel sem az ország, sem a sport tőkeereje nem vetekedhet a világgazdasági vezetőkével, így rendkívül nehéz globális szinten a magyar sportdiplomáciai érdekeket érvényesíteni. A közép-európai régió többi posztoszocialista országa is hasonló helyzetben van, amely megmutatkozik az elnyert, kiemelt nemzetközi sportesemények (alacsony) számában, vagy éppen a nemzetközi sportszervezetben betöltött szerepekben.

Mindezen problémakörök ellenére a rendszerváltozást követő két és fél évtized jelentős előrelépést hozott, hiszen a kezdeti szakaszban önerőből, majd az Európai Unióhoz való csatlakozást (2004) követően közösségi finanszírozásból sikerült modernizálni a magyar sportélet keretfeltételeit, ami sportdiplomáciai és sportpolitikai szempontból jelentős eredményként könyvelhető el. A modernizáció több területen zajlott, amelynek fontosabb elemei:

- A sport irányítási rendszerének modernizációja révén, jelentősebb szerepet tölt be az államapparátusban (pl. a sport irányító szerve minisztérium vagy államtitkárság).
- Differenciálódtak és kialakításra kerültek a sporthoz kapcsolódó modern, nyugati mintán alapuló felsőoktatási szintű sportszakember képzések (pl. sportmenedzser és rekreációs szervező képzés).
- Többszintűvé váltak és tartalmában is modernizálásra, megújításra kerültek a sportági edzőképzések, amelyek ma már a modern sport elvárásaihoz igazodnak.
- Piaci alapon, gazdasági társaságok formájában működik a sportegyesületek jelentős része, ami igazodik a mai trendekhez.

- Sikertült egyre jelentősebb magántőkét bevonni a sport finanszírozásába, amely ugyan nyugati értelemben nem versenyképes, azonban a szponzoráció elve azonos.
- Jelentős hangsúlyt kap mind a szabadidős-, mind a parasport (fogyatékossgal élők sportja), így jelentős társadalomformáló szerepet tölt be a magyar sportélet.
- Megjelent a hosszú távú, stratégiai tervezés a sport területén is, ami a jövő koncepcionális fejlesztéseinek alapját képezi.

Összességében elmondható, hogy Magyarország sportdiplomáciája és sportpolitikája igazodott a világ sportjának trendjeihez. Szerepkörünk a nemzetközi sportéletben azonban még nem mérvadó, viszont a jelenlegi út mindenképpen járható. Az egyre gyarapodó, Magyarországon megrendezésre kerülő világversenyek színvonala, valamint a rendezés és a szolgáltatások minősége (pl. Maraton Kajak-Kenu Világbajnokság – 3 alkalom - Győr; Szegedi Olimpiai Központ – Maty – Kajak-Kenu Világbajnokság – 3 alkalom; Úszó-Európa Bajnokság – 5 alkalom – Budapest/Debrecen, stb.) elnyerte a nemzetközi szakma és közvélemény elégedettségét és megbecsülését, amely igazolja, hogy napjaink sportdiplomáciai lépései előre mutatóak és egyre erőteljesebb eredményt hoznak.

9. A magyar sport (irányításának) átstrukturálódása

A magyar sport állami irányításának mindenkor szervezete határozza meg az ország sportdiplomáciájának alapjait, így rendkívül hangsúlyos kérdés, hogy a szervezet milyen szintű és milyen jogkörökkel rendelkezik. Hazánk a rendszerváltozást követően alakította ki a sport legmagasabb szintű (minisztérium, államtitkárság) intézményrendszerét (4. táblázat), amely több változást követően érte el jelenlegi struktúráját.

Az szocializmus alatt alakították meg az Országos Testnevelési és Sporthivalt (OTSH), amely az 1990-es évek végéig fennállt. A rendszerváltást követően modernizálásra került, de még így sem felelt meg a korszerű sportirányítás kívánalmainak.

Az első jelentősebb modernizációs változtatás 1999-ben történt, amely során a sportirányítás minisztériumi szintre került, azonban ez az időszak csupán négy éven keresztül maradt fent, és működése elmaradt a várt eredményektől.

A következő átszervezés során 2004-től a sportot koordináló szervezet a Miniszter Elnökségi Hivatal felügyelete alá lett besorolva Nemzeti Sporthivatal névvel, amely minden tekintetben visszalépésként értelmezhető az előző, minisztériumi szinthez viszonyítva.

Az utolsó változtatás - amely jelenleg is fennáll - 2008-ban történt, szintén több lépcsőben, amely hatására a sport irányítását államtitkársági szintre emelték, így ismét egy jól definiálható államapparátusi kategória végzi a sport országos koordinálását.

4. táblázat: A magyar sport irányításának szervei

Intézmény	Időszak
Országos Testnevelési és Sporthivatal	1973-1999
Ifjúsági és Sportminisztérium	1999-2002
Gyermek-, Ifjúsági- és Sportminisztérium	2002-2004
Miniszter Elnökségi Hivatal – Nemzeti Sporthivatal	2004-2008
Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium – Sport Szakállamtitkárság	2008-2010
Önkormányzati Minisztérium – Sport Szakállamtitkárság	
Emberi Erőforrások Minisztériuma – Sportért Felelős Államtitkárság	2010-

Forrás: Saját szerkesztés (Marton)

A rendszerváltást követő strukturális változások által létrehozott intézményi formák mindegyike megfelel a modern sportirányítási kívánalmaknak, mert tevékenységi körüket tekintve mindhárom típus gyakorlatilag azonos feladatokat lát el:

- A nemzeti sport kormányzati szintű irányítása.
- Az állami szintű sport intézményrendszerének kialakítása és működtetése.
- A nemzeti szintű sportkoncepciók kidolgozása és érvényesítése.
- A sport stratégiai alapú fejlesztése.
- Szoros együttműködés mind a nemzetközi, mind a hazai sportszervezetekkel.
- Sporteseményekre való kandidálás és esetleges lebonyolításuk támogatása.
- A sport finanszírozására vonatkozó javaslattevés az állami források esetében.
- Nemzetközi és állami szintű sportpolitikai és sportdiplomáciai tevékenység.

Az állami sport-koordináló szervezet feladatköre alapvetően teljes mértékben igazodott a modern, nyugat-európai sportirányítás trendjeihez, így napjainkra állami szinten is kialakításra került egy olyan irányító-koordináló szervezet, amely képes megfelelő háttérrel nyújtani a magyar sport működéséhez, működtetéséhez és folyamatos fejlődéséhez.

10. A magyar sportdiplomácia eszközrendszere

A magyar sportdiplomácia eszközrendszerét alapjaiban a már bemutatott gazdasági és politikai folyamatok határozták/határozzák meg. Voltak és vannak jelentős sportdiplomáciai sikereink, de nem tudunk permanens módon akkora lobbierőt képviselni a nemzetközi sportéletben, hogy minden célunkat elérjük, minden álmunkat megvalósítsuk. Mind e mellett nem szabad megfeledkezni arról, hogy hazánk számos, nagy formátumú sportdiplomátát adott a világ sportéletének, akik főként egyéni tevékenységük és személyiségük révén jelentős pozitív irányú elmozdulást értek el mind a hazai, mind a nemzetközi sportéletben (pl. Kemény Ferenc, Mező Ferenc, Dr. Csanády Árpád, Gyulai István, Schmitt Pál, Dr. Kamuti Jenő, stb.).

10.1. Világversenyek Magyarországon

A magyar sportdiplomácia egyik legerősebb időszaka a huszadik század első felére esik. Akkor lett volna lehetőségünk nyári olimpiai játékokat rendezni, amely a világháború politikai hatásainak következtében megghiúsult. Ez volt a magyar sport történelmének egyetlen időszaka, amikor közel álltunk kiemelt kategóriájú nemzetközi sportrendezvény szervezésének, megrendezésének elnyeréséhez.

Az ezt követő időszakokban először a Szovjetunióhoz történő politikai kötődés, majd a rendszerváltást követő gazdasági helyzet okán nem tudtunk egyetlen nagy világverseny szervezését sem sikerrel megpályázni. Ugyan számos próbálkozás, illetve tervezet született például Labdarúgó Európa Bajnokság önálló és más országgal való közös szervezésére; sőt többször felmerült a nyári olimpiai játékokra való pályázás gondolata is, de ezek nem mutattak túl a próbálkozásokon. Egyetlen kivételtől beszélhetünk, az általunk szervezett, globális tekintetben értelmezett, kiemelkedő világversenyek kategóriájában. Ez a Forma-1-es autóverseny sorozat magyarországi nagydíja (Forma-1 Magyar Nagydíj), amelyet 1986 óta, évről-évre megrendezhetünk. A rendezvény rendkívül jelentős gazdasági, munkaerőpiaci és imázsépítő hatással bír, illetve általa hazánk képvisel(het)i a közép-európai teret a világ felé, amely nagyon kedvező sportdiplomáciai hatást jelent az autó- és motorsportok területén.

A kisebb volumenű nemzetközi versenyek rendezési jogát számos alkalommal sikeresen pályázzuk meg. Szinte évente van lehetőségünk egy-egy világverseny szervezésére, jellemzően azokban a sportágakban, amelyekben rendkívül eredményesen szerepelnek sportolóink, illetve azokban, amelyekhez megfelelő földrajzi környezettel és infrastrukturális feltételekkel

rendelkezőnk. Rendszeresen Magyarország ad otthont a kajak-kenu sportág nemzetközi megmérettetéseinek, világbajnokságának, amelyek Szeged mellett (Maty – Szegedi Olimpiai Központ) kerülnek megrendezésre; illetve a vizes sportok nemzetközi versenyei (vízilabda, úszás, műugrás), amelyek rendszerint a budapesti, komoly turisztikai vonzerőt is jelentő Margitszigeten, a Hajós Alfréd Nemzeti Sportuszoda és Széchy Tamás uszoda létesítmény-együttesében.

Mindezek mellett, szinte évente pályázunk sikeresen egyéb, nem periodikusan nálunk zajló versenyekre, mint például a szenior vagy ifjúsági világversenyek, illetve nem kiemelkedően népszerű sportágak világ- és kontinentális eseményei (pl. ITU Triatlon Világkupa, ETU Triatlon Junkor Európa Kupa – Tiszaújváros; Ritmikus Gimnasztika Világkupa – Debrecen, Budapest, stb.).

Összegezve elmondható, hogy Magyarország sportdiplomáciai ereje elegendő ahhoz, hogy nemzetközi világversenyek rendezési jogát elnyerje, ahhoz viszont jelenleg kevés, hogy kiemelkedő kategóriájú sportversenyekért sikeresen szálljon versenybe gazdaságilag erősebb országokkal az egyes kandidálási eljárásokban. Meg kell viszont jegyezni, hogy a számos nemzetközi- és világszintű versenyszervezés, az azok során szerzett tapasztalatok (és hírnév) hosszú távon kedvező helyzetbe hozza hazánkat, így ezt a stratégiát követve nem vethető el adott időben egy nagyrendezvény sikeres megpályázása (ld. 2024-es Nyári Olimpiai Játékok).

10.2. Magyar és nemzetközi sportszervezetek kapcsolata

A Magyarországi sportszervezetek kapcsolódása a nemzetköziekhez alapvetően két aspektusból értelmezhető: az egyik az előírások oldala, a másik pedig a javaslatoké. Mindkét eset szigorú hierarchia alapján működik azonban nagy különbség köztük, hogy amíg az egyik keretfeltételként azonosítható, a másik „csak” opcionális tevékenység.

Az előírások a nemzetközi sportéletben rendkívül szigorúak, amely nem meglepő, hiszen általuk képesek a nemzetközi sportszervezetek kialakítani globális, többszintű hálózataikat. Az előírások számos különböző kritériumot rendszert fogalmaznak meg a nemzetközi harmonizáció okán, melyek közül a jelentősebbek:

- A sportszervezetek formai és szervezeti felépítése alapkritériumnak tekinthető, mivel a nemzetköziesedés esetében ez adja a kompatibilitást.
- Szabályrendszerekre vonatkozó előírások, melyekben ugyan van mozgásteret a hazai szervezeteknek (pl. egy adott bajnokságban résztvevők száma, olimpiai kvalifikációs idők stb.), azonban az alapszabályokon nincs lehetőség módosítani.

- A szervezetek pénzügyi finanszírozása és annak átláthatósága szintén nemzetközi sztenderdként értelmezhető.
- A sportszervezetek tagjaira vonatkozó előírások szintén a kategóriába tartoznak, melyek egyértelműen definiálják az adott illető jogait és kötelezettségeit.
- Kampányokban, projektekben és promóciókban történő részvétel, mint például a sport általi fellépés a rasszizmus ellen vagy éppen doppingellenes szigorú fellépés.

A bemutatott előírások mellett sport számos területén fogalmaznak meg javaslatokat a globális sportszervezetek, melyek betartása ugyan nem kötelező, azonban sportdiplomáciai szempontból nélkülözhetetlen (pl. az Európai Unió fehér könyveinek ajánlásai):

- A különböző versenyrendszerek szervezése és lebonyolítása során a nemzetközi minták használata, akkor is, ha nem alapvető előírás.
- A különböző okokból történő büntetések esetében (pl. doppinghasználat) a nemzetközi mértékek alkalmazása.
- A szabadon felhasználható kvalifikációs kártyák (pl. olimpiai szabadkártya) esetében a morális szabályok betartása.
- Szigorú, a nemzetközi tendenciákhoz igazodó fellépés a sport területén tapasztalható huliganizmus, rasszizmus és egyéb társadalmilag elítélendő esetekben.
- Az sport direkt és indirekt hatásainak (pl. egészségmegőrzés) kiterjesztése a lehető legszélesebb körben.
- Sportágak közötti harmonizáció kialakítása és a diszkrimináció megszüntetése.

A magyar sportszervezetek egy másik kapcsolódási területe a nemzetköziekhez, amikor ideiglenesen vagy hosszabb távon szakembereket delegálunk a nemzetközi szintésre, mely tevékenység már azonnali sportdiplomáciai előnyökkel jár, hiszen közvetlenül lehetséges a magyar érdekképviselés.

Továbbá meg kell említeni a nemzetközi képzési rendszereket a sport területen, melyek révén a magyar sportszervezetek vezetőinek és munkatársainak lehetősége nyílik rövidebb vagy hosszabb képzéseken részt venni a szakági vagy éppen az egyéb nemzetközi sportszervezeteknél.

10.3. Magyar sportdiplomáták sportdiplomáciai tevékenysége

A magyar sportdiplomáták tevékenysége áthatja a sport modernkori történelmét, számos magyar sportdiplomata dolgozott és mai napig is folyamatosan dolgozik a világ sportjának

fejlődéséért a legkülönbözőbb területeken. Valamennyiüket nincs lehetőség a könyv keretein belül bemutatni, így arcképcsarnok jelleggel kerül kiemelésre – a teljesség igénye nélkül – néhány meghatározó sportdiplomata, akik nemzetközi szintén is kiemelkedő sportpolitikai tevékenységet végeztek/végeznek.

10.3.1. Kemény Ferenc (1860-1944)

Élete:

Kemény Ferenc 1860. július 17-én született, eredetileg Kohn néven. Magyarországi általános- és középiskoláit szülőhelyén Nagy-Becskereken (Szerbia) illetve Budapesten végezte. Szülei anyagi erőfeszítéseinek köszönhetően tanulhatott magyar iskolák mellett külföldön is, Stuttgartban.

Külföldi tanulmányainak eredményeképpen komoly német nyelvtudásra tett szert, amely abban az időben itthon ritkaságnak számított. Ebből a tudásából adódóan számtalan publikációja is megjelent német nyelven. Az egyetem befejezése után - ahol matematika-fizika szakos tanárként végzett -, utazott Franciaországba, hogy a francia nyelvtudását is magas szintre emelje. Később még kettő, francia és német nyelv- és irodalomtanári diplomát szerzett. Négy szemesztert is elvégzett a híres sorbonne-i egyetemen.

Sikeresnek mondható tanári pályát fut be Kőszegen és Brassóban; később igazgatóhelyettesi, majd igazgatói állást kap az egri állami reáliskolában. Élete második felében Budapesten szintén egy reáliskola tanára, majd címzetes tankerületi igazgató.

Élete tragikus véget ér, amikor „átkeresztelkedése” ellenére 1944-ben a nyilas hatalomátvételt követően gettóba kell vonulni. Feleségével együtt 1944. november 21-én a halálba menekülnek (SZAKÁLY 2011).

Sportdiplomáciai tevékenysége:

Kemény Ferenc sportdiplomáciai tevékenységének gyökerei a sorbonne-i évek alatt kötött barátságra vezethetők vissza, ahol megismerkedett Pierre de Coubertin báróval. Nézeteik a sportról és annak nevelő hatásáról azonosak voltak, és együtt álmodoztak az olimpiai eszme újjáélesztéséről.

Pierre de Coubertin báró 1894-ben hirdette meg az olimpiai játékok újjáélesztését, ekkor megalakította a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot, amelynek Kemény Ferenc is alapító tagja volt annak ellenére, hogy személyesen nem tudott ott lenni az alakuló ülésen. Itthon a

kultuszminisztérium erkölcsi támogatásáról biztosította őt, de félve a németekkel való diplomácia konfliktusoktól, anyagi támogatásban nem részesítette.

A NOB megalakulása után Kemény mind inkább szorgalmazta Magyarország olimpiai mozgalomhoz való csatlakozását, sőt miután Görögország hezitált az olimpia rendezésében, Magyarország neve is felmerült. Végül Athénban rendezték meg az első újkori játékokat, de szorgalmazásának eredményeként itthon is megalakult a Magyar Olimpiai Bizottság (1895), amelynek elnöke Berzeviczy Albert, titkára pedig Kemény Ferenc lett.

Az első olimpiai játékokon 13 fővel jelent meg Magyarország. A csapat vezetője Kemény Ferenc volt, aki az Averoff-szoboravatáson köszöntő beszédet franciául mondta. (Georgiosz Averoff – alexandriai görög kereskedő költségén – négymillió drachma – újították fel az 1896-os első újkori olimpiára Lykurgosz építette „Márvány stadiont”. A név onnan származik, hogy az 50 000 néző befogadására képes stadion üléseit Herodes Attikos pentelei márványból faragtatta.) A NOB-ban tíz év elteltével belső viták alakultak ki, melynek következtében Kemény Ferenc lemondott tisztségéről, majd a Magyar Olimpiai Bizottságban betöltött titkári pozíciójáról is (SZIKORA 2011).

Összességében elmondható, hogy magyar szempontból mindenképpen Kemény Ferenc volt az első és legnagyobb formátumú sportdiplomata. Legmesszebbmenőig támogatta a magyar sportélet fejlesztését, képviselte hazánkat a nemzetközi szervezetekben és nemzetközileg elismert tudós, sportdiplomata volt. Szerepe – általa hazánké is - az olimpiai mozgalom újjáélesztésében megkérdőjelezhetetlen.

10.3.2. Mező Ferenc (1885-1961)

Élete:

Mező Ferenc 1885. március 13-án született Pölöskefőn. Gimnáziumi tanulmányait Nagykanizsán folytatta, de érettségi bizonyítványát Zalaegerszegen szerezte meg. Ezután a Budapesti Tudományegyetem bölcsészkarán diplomázott, latin és görög tanári végzettséget szerzett. Tanéerként kezdett el dolgozni.

Első munkahelye Rákospalotán volt, majd Zalaszentgróton iskolaigazgatói státuszt töltött be. Ezután katonai szolgálatra hívták, ahol 32 hónapot töltött. Miután leszerelt Nagykanizsán tanított, majd Budapestre költözött, ahol 1918-1934 között a Budai Mátyás Gimnázium tanára volt. A fővárosba költözés után gyűjtőmunkába kezdett, amelynek eredményeként első műve: „Az ókori olimpia” címen jelent meg 1923-ban.

1935-től a Berzsenyi Gimnázium tanára, ahol latint, görögöt, magyart és ókori történelmet is oktat, majd a Budapesti Kölcsey Gimnázium igazgatójaként folytatja pályáját. Később bekerült a Testnevelési Főiskolára és sporttörténetet tanított, amellyel párhuzamosan (1945-1948) a Vallás- és Köznevelési Minisztérium Testnevelési Ügyosztályát vezette. Hosszú betegeskedés után 1961. november 21-én hunyt el (GALLOV R. 2005).

Sportpályafutása:

Mező Ferenc gyermekkorától rajongott a sportért. „Sportmozgalmat” alakított szülőfalujában és gyermekfejjel is egyre több társát vette rá a sportolásra. Különösen érdekelte az atlétika, a birkózás, tenisz, sportlövészet és a sakkozás. Tanárként is szívügyének tekintette, hogy a fiatalokkal megismertesse és megszerettesse a sportot és a sporttörténetet.

Mező Ferenc nem rendelkezett hagyományos sportmúlttal, azonban ő volt az egyetlen szellemi olimpiai bajnokunk, aki az 1928-as olimpiai játékokon „Az olimpiai játékok története” című munkájával nyert aranyérmet az irodalom (epika) kategóriában.

Sportdiplomáciai tevékenysége:

Mező Ferenc Esztergomban értesült olimpiai győzelméről, ezáltal egyértelművé vált számára, hogy a kutatásnak szenteli életét. Sportdiplomáciai karrierje a második világháború után kezdődött el.

1945. december 12-én megalakult a Testnevelési Tudományos Társaság, melynek vezető pozícióját ő töltötte be. A magyar olimpiai mozgalom újjáélesztésének kiemelkedő alakja és 1947-től a MOB ügyvezető alelnökévé nevezik ki. (1947-ben Sárospatakon megrendezte az első Olimpiai Napot.) 1948-tól olimpiai munkássága elismeréseként ő képviselte Magyarországot a Nemzetközi Olimpiai Bizottságban. Ezt a tagságot egészen haláláig töltötte be, amely az egyik legnagyobb megtiszteltetés volt számára (www.mob.hu).

Közalapítvány és számos oktatási intézmény is viseli nevét, ezen kívül több művet is hagyott maga után: „A Magyar Sport Múltja és Jelene”, „Magyarok az Olympián”, „Egyetemes Sporttörténelem” stb. Előadásait több ezren látták, hallhatták itthon és külföldön egyaránt. Mező így vallott magáról: „Az lett az életpályám, ami a kedvtelésem, a rögeszmém, a szenvedélyem volt. A görög kultúra és a sport.”(www.mfg.hu).

10.3.3. Csanádi Árpád (1923-1983)

Élete:

Csanádi Árpád Pestszenterzsébeten született 1923. február 23-án. A családot édesanyja tartotta el, mert édesapja egy baleset következtében munkaképtelenné vált. Hárman voltak testvérek, tulajdonképpen őt és öccsét is nővére nevelte fel. (www.tempofradi.hu)

1941-ben érettségizett a Kossuth Gimnáziumban, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen jogot tanult, majd 1948-ban a Testnevelési Főiskolán is befejezte tanulmányait. Testnevelő tanárként dolgozott a budapesti Szent Imre Gimnáziumban, majd tanított a Testnevelési Főiskolán, ahol később tanszékvezető tanár is lett. Két könyv is az ő nevéhez fűződik. Az egyiket 27 évesen írta „*Labdarúgás*”; a másikat „*Fradi-fiúk Ausztráliában!*” címmel, amely 1957-ben jelent meg. Előbbi könyve a szakemberek bibliájává vált. Csanádi 1983. március 7-én, Budapesten hunyt el (www.csanadiiskola.hu).

Sportpályafutása:

Mint, ahogy azt a történelemben - és kiemelten a sporttörténetben is - többször láthattuk, a sport lehetőséget biztosít az egyén szintjén a társadalmi felemelkedésre. Tehát a sporttevékenység és a sporteredmény, a sportteljesítmény, mint mentőöv jelenik meg. Nem volt ez máshogy Csanádi Árpád esetében sem.

Sportolói pályafutását a Ferencváros labdarúgó csapatában kezdte. Labdarúgó karrierjének csúcspontja, hogy tagja lehetett az 1948/49-es híres bajnokcsapatnak. Kivételes fejjátéka volt, és híres volt kitűnő helyezkedési képességéről. Részt vett az FTC mexikói repülő túszerájában is. 1974-ben a Ferencvárosi Torna Club örökös bajnokának választották. (www.tempofradi.hu)

Sportdiplomáciai tevékenysége:

A versenysporthoz a labdarúgással jutott el, az olimpiai mozgalomhoz és a sportdiplomáciához pedig egykori tanára, dr. Mező Ferenc által. Szellemi aranyérmesünk olyan nagy hatással volt Csanádira, hogy szívügyének tekintette az olimpiai mozgalmat, és mind közelebb került a „tűzhöz”. Az 1952-es olimpiai játékokra készülő csapat technikai vezetője lett, majd a soron következő két olimpián is kivette részét a feladatokból. 1958-ban már a MOB főtitkári posztját látja el. 1962-ben az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnökhelyettesének nevezték ki. Csanádi Árpád 1964-ben került be a Nemzetközi Olimpiai Bizottságba és csaknem húsz évig volt tagja. 1975-ben és 1982-ben a NOB Végrehajtó Bizottságába is beválasztották.

Később a NOB-on belül a Programbizottság vezetésével bízták meg, amely kiemelkedő jelentőségű feladat volt számára, hiszen az olimpia jövőjét formáló testületet vezethette (www.tempofradi.hu).

Csanádi Árpád hihetetlen munkabíráásával, valamint a sport, az olimpiai mozgalom iránti mérhetetlen elkötelezettségével vált a sportdiplomácia kiemelkedő alakjává. Mindezt mi sem mutatja meg jobban, mint hogy temetése napján 24 órán keresztül lobogott az olimpiai láng a Los- Angeles-i Colisseumban; illetve hogy 1991-ben Posztumusz Olimpiai Érdeméremmel tüntették ki.

10.3.4. Bonn Ottó (1926-)

Élete:

Bonn Ottó 1926-ban született az olaszországi Monfalconében. A család közel lakott a tengerparthoz, így Bonn már igen fiatalon hódolt a vízisportoknak. Kedvenc sportága és hobbija már fiatal korában a tengeri kajakozás volt.

1938-ig az ottani középiskolában tanult, majd ezután a szülők a Magyarországra való költözés mellett döntöttek, így tanulmányait a Verbőczy (jelenleg Petőfi) Gimnáziumban fejezte be Budapesten. A versenyszerű kajakozás is ide köti. A gimnáziumi évei után az orvosi egyetemet tűzte ki céljául, de a háború sajnos ezt az álmát nem tette lehetővé. Kiváló képességeit és a tudás iránti nyitottságát igazolja, hogy 23 éves korára már öt nyelven beszélt.

Sportdiplomáciai tevékenysége:

A hazai Kajak-kenu Szövetségbe 1949-ben került be. Az Országos Testnevelési Sportbizottságban 1951-ben először a vitorlázás, kajak-kenu, és az evezéssel kapcsolatos kérdésekkel foglalatzkodott; majd ugyanebben a bizottságban osztályvezető lett. Hatalmas megtiszteltetést jelentett számára, hogy ő tölthette be az 1965-ös budapesti Universiade, és az 1966-os atlétikai Európa-bajnokság szervezőbizottságának elnöki posztját. Később 1971-től 1981-ig a Központi Sportiskola igazgatójaként dolgozott.

A hazai kajak-kenu sikerek és a nemzetközi diplomáciai sikerei ugyanakkor kezdődtek. A magyar csapat a híres maconi világbajnokságról hat aranyérmet hozott el; illetve ugyanekkor Maconban rendezték meg a sportág nemzetközi szövetségének tisztújító közgyűlését, ahol Bonnt is beválasztották. A római olimpiát követően a Nemzetközi Kajak-kenu Szövetségben 1970-től első alelnök lett, később, amikor 1988-ban főtitkár nélkül maradt a szövetség Bonn Ottót kérték fel e tisztség betöltésére. Két évig mindkét tisztségnek tett eleget, majd az

alelnökségről 1990-ben mondott le egy poznani kongresszuson. A sportág ügyeivel egészen a 2000. év végéig foglalkozott, majd az évváró kongresszuson bejelentette sportdiplomáciai pályájának végét. Örökös és tiszteletbeli tagja lett a nemzetközi szövetségnek, és az elnökség munkáját tanácsadóként továbbra is segíti.

10.3.5. Aján Tamás (1939-)

Élete:

Aján Tamás az erdélyi Szamosújváron született 1939. január 12-én, tanulmányait Budapesten végezte. Több sportágat is kipróbált, tornázott, úszott és atletizált is. Az orvosi egyetemre szeretett volna felvételt nyerni, de több sikertelen próbálkozás után végül a Testnevelési Főiskolán szerzett diplomát, majd pszichológiából doktorált. A főiskolát befejezve a XVIII. kerületi Tanács Oktatási Osztályán dolgozott, mint előadó.

Sportdiplomáciai tevékenysége:

Sportdiplomáciai karrierjét az Országos Testnevelési és Sport Hivatalnál (OTSH) kezdte. 1965. október 15-én a módszertani osztályra került, mindeközben Csanádi Árpáddal jó kapcsolatot ápol, aki ekkor már a MOB főtitkára volt.

A hivatalban az edzőtáborok módszertani problémáival foglalkozott, majd a nehéz atlétikai kérdéskör (birkózás, súlyemelés, vívás, cselgáncs, ökölvívás) is az ő keze alá került. 1968-ban megválasztották a Magyar Súlyemelő Szövetség főtitkárává, később a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség szakmai tudását elismerve, és tovább ösztönözve bevonta az Európai Súlyemelő Szövetség megalapításába. A nemzetközi szervezet 1976-ban - részben az ő munkájának köszönhetően - alakult meg, amelynek alelnökévé választották, s amely szervezetnek alapszabályát is ő fogalmazta meg.

1976-ban a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség négy jelöltje közül őt nevezték ki főtitkárnak a Montrealban zajló közgyűlésen, amely hatására Budapestre költözött a központi iroda. A mandátuma lejártát követően újraválasztották Moszkvában, a szövetség közgyűlésén. A későbbiekben megválasztották a MOB főtitkárának, amely tisztséget 2005-ig – lemondásáig – töltött be. 2000-ben megkapta a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség elnökségi pozícióját, továbbá a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) tagságát, ahol a nyári olimpiai sportágak elnökségének tagja. Nem utolsó sorban a WADA, a Nemzetközi Dopping Bizottság elnökségének is a tagja, továbbá a Magyar Olimpiai Akadémia elnöke. 2009-ben, a 70. születésnapján a Magyar Súlyemelő Szövetség Életmű Díj odaítélésével fejezte ki tiszteletét

Aján Tamásnak; míg ugyanebben az évben az akkori köztársasági elnök - Sólyom László - kiemelkedően sikeres sportvezetői munkájának elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (polgári tagozat) kitüntetésben részesítette. 2010-ben a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke, Jacques Rogge a legmagasabb olimpiai érdemrenddel tüntette ki Vancouverben Aján Tamást, amit a nemzetközi sporthoz való személyes hozzájárulásával érdemelt ki.

10.3.6. Schmitt Pál (1942-)

Élete:

Schmitt Pál 1942. május 13-án született Budapesten. 1960-ban érettségizett, majd a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem belkereskedelem szakára nyert felvételt, ahol 1965-ben szerzett oklevelet közgazdászként. Diplomája megszerzése után a szállodaiparban tevékenykedett: 1976-ban az Astoria Szálló igazgatóhelyettesi posztját kapta meg. Később főigazgatója lett a Népstadionnak és Intézményeinek. 2003-ban belépett a FIDESZ-be, a párt egyik alelnökévé választották meg még ebben az évben. 2010-2012 között Magyarország köztársasági elnöke volt.

Sportpályafutása:

1955-ben kezdett el versenyszerűen sportolni, mint párbajtőröző. Először a Vörös Meteor, majd az MTK színeiben versenyzett. Az első öttusa versenye 1958-ban volt Székesfehérváron. 1965 és 1976 között nem kevesebb, mint 130 alkalommal szerepelt a magyar vívó válogatottban. 1967-ben nemzetközi versenyen a magyar párbajtőrcsapat tagjaként világbajnoki bronzérmet nyert, illetve kétszeres olimpiai bajnok. Első olimpiai bajnoki címét az 1968-as mexikóvárosi olimpián szerezte a párbajtőrcsapat tagjaként, ezt a címet sikerült a soron következő 1972-es müncheni olimpián is megőrizni. Az 1976-os montreáli olimpia résztvevője is volt, akkor a párbajtőrcsapat 4. helyezést ért el. A versenysporttól 1977-ben vonult vissza (www.sports-reference.com).

Sportdiplomáciai tevékenysége:

1983-tól tagja a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak, ahol magyar oldalról Csanádi Árpádot váltotta. A NOB-ban betöltött tisztségei közé sorolható, hogy először a Bizottság protokoll főnöke lett, majd a Környezetvédelmi Bizottság elnöki posztját töltötte be, 1995-ben pedig a NOB alelnöke lett. Minden bizonnyal sportdiplomáciai karrierjének egyik csúcspontja,

hogy 1995-1999 között Juan Antonio Samaranch elnök első alelnöke, és az Olimpikonok Nemzetközi Szervezetének elnöke. A rendszerváltás előtt a Magyar Olimpiai Bizottság főtitkára (1983), 1989 után pedig a szervezet elnöke volt. 1983-1986 között a sportéletet irányító Országos Testnevelési és Sporthivatal elnökhelyettese is volt miniszterhelyettesi rangban, de az olimpiai részvételről szóló szavazáson (Los Angeles 1984. – bojkott) nem vett részt.

Tisztségéről köztársasági elnöki kinevezése miatt mondott le, de a MOB örökös tiszteletbeli elnökének választották. Schmitt Pál diplomáciai tevékenységéhez tartozik, hogy több ízben látta el Magyarország képviselőjét, mint nagykövet először Madridban, Svájcban, Bernben is. Napjainkig az egyetlen olyan magyar politikus, aki az Európai Parlamentben, mint alelnök működhetett közre (Az Európai Néppárt képviselőcsoportja az Európai Parlament alelnöki tisztségére jelölte, megválasztása után (2009.) az EP eddigi legmagasabb rangú magyar tisztségviselője lett. A 2010-es országgyűlési választásokon szerzett mandátumot, amely után elmondott EP-képviselői székéről. 2010. május 14.-augusztus 5. között az országgyűlés elnöke, majd 2010. augusztus 6-tól 2012. április 12-ig, Magyarország köztársasági elnöke.)

10.3.7. Gyulai István (1943-2006)

Élete:

Gyulai István 1943. március 21-én született Budapesten. Édesapját nagyon korán, egy éves korában veszítette el. Szigorú nevelésben volt része, amelyet hitoktató, zongoratanár édesanyjától kapott.

Az iskolában nyújtott teljesítményére jellemző volt, hogy az otthonról hozott fegyelemnek köszönhetően mindvégig kitűnő tanuló, és szinte rajongott az idegen nyelvekért. Ennek köszönhetően – meg természetesen a nagyon jó nyelvérzékének és szorgalmának – angol, német, orosz, spanyol, olasz, francia nyelveken kitűnően beszélt. Az általános iskola után előbb a Kossuth Lajos Gimnáziumban, majd az ELTE Bölcsészettudományi Karán tanult tovább. 1967-ben angol-német szakos középiskolai tanárként szerzett diplomát.

1974-ben újabb szakképzettséget szerzett, amikor a Magyar Újságírók Országos Szövetségének képzésén végzett újságíróként. Három éven át tanított idegen nyelvet a XIII. Kerületi Közgazdasági Szakközépiskolában. Életfilozófiájának tartotta a következőt: annyi embert érsz, ahány nyelvet beszélsz. Nyelvtudását és újabb végzettségét felhasználva került sportriporter feladatkörbe, ahol újszerű közvetítési stílusával és szakmai felkészültségének köszönhetően rövid idő alatt országos ismertséget és népszerűséget szerzett. 1972-től

közvetítette a Téli Olimpia eseményeit, ettől kezdve a világversenyek és olimpiák sportriportereként dolgozott, majd a Telesport c. műsor főszerkesztője lett. A sportújságírástól sem maradt távol: az „International sport” főszerkesztője, valamint a „World Gymnastics” tornamagazin alapító főszerkesztője volt.

(www.gyulaimemorial.hu).

Sportpályafutása:

A fiatal Gyulai Istvánt tizennégy éves korában, akkori testnevelő tanára vette rá, hogy a labdarúgás helyett atlétika edzésekre járjon. Mindennek eredménye, hogy sprinterként 28 magyar bajnoki címet szerzett először a Budapesti Honvéd, majd a BEAC színeiben.

1961-től nyolc éven át volt a magyar atlétikai válogatott tagja. 1963-ban Brazíliában az Universiádén aranyérmet, majd két évvel később a budapesti versenyen ezüstérmet nyert a 4x400m-es váltó tagjaként. A tokiói olimpián (1964) egyéni számban is indult. (www.gyulaimemorial.hu).

Sportdiplomáciai tevékenysége:

A Nemzetközi Újságíró Szövetség (AIPS) főtítkárhelyettese (1977-1989), majd főtítkára lett. Itthon 1991-től 2001-ig a MASZ alelnöke volt, munkássága elismeréseként távozásakor tiszteletbeli elnöki címmel díjazták. „Meghatározó személyisége a Nemzetközi Atlétikai Szövetségnek (IAAF) és a Nemzetközi Egyetemi Sport Szövetség (FISU) elnöke, az olasz Primo Nebiolo hívta 1991-ben legközvetlenebb munkatársának, felajánlva az IAAF főtítkári székét” (FRENKL 2006).

Hihetetlen munkabírásnak, és a sport iránti elkötelezettségének köszönhetően nagyon jó kapcsolatot alakított ki a világ számos sportvezetőjével, és a kor meghatározó sportdiplomataival, mint Jacques Rogge, Szergej Bubka, vagy Juan- Antonio Samaranch.

Olyan sportdiplomata volt, aki önzetlenül képviselte az országa sportügyeit. Mindennek köszönhetően olyan sportversenyeknek adhatott otthon Magyarország, mint Mezei Futó Világbajnokság (1994.), Atlétikai Európa Bajnokság (1998.), IAAF Ifjúsági Világbajnokság (2001.), valamint az IAAF Fedett Pályás Atlétikai Világbajnokság (2004.). A Debrecenben megrendezésre került IAAF Utcai Futó Világbajnokság (2006.) versenyét, és a szintén debreceni U23-as Európa Bajnokságot (2007.) már nem érhetette meg, de a rendezés jogának elnyeréséből kivette részét (FRENKL 2006.).

10.3.8. Borkai Zsolt (1965-)

Élete:

Borkai Zsolt 1965. augusztus 31-én született Győrben. 1983-ban sikeres érettségét tett a győri Bercsényi Miklós Gimnázium testnevelés tagozatán, ezután a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán szerzett diplomát 1989-ben. 1993 és 1996 között a Janus Pannonius Tudományegyetem posztgraduális képzésében vett részt, ahol egyetemi testnevelő tanári diplomát szerzett. Ezután a Budapesti Műszaki Egyetem közoktatás-vezetői szakán folytatta tanulmányait. 1992-ben egy győri katonai középiskolában kapott tanári állást, majd 1999-ben ennek az intézménynek az igazgatójává is megválasztották. Ezt a posztot egészen 2006-ig töltötte be, amikor szülővárosának, Győr polgármesterének választották meg.

Sportpályafutása:

Már igen fiatalon megmutatkozott sportolói tehetsége: hét évesen, általános iskolai tanulmányainak megkezdésével egy időben igazolt sportoló lett a RÁBA ETO egyesület torna szakosztályánál (www.mob.hu).

Az első siker 1982-ben érkezett, amikor nyújtón ifjúsági bajnok lett. 1984-ben a Budapest Honvéd SE-be igazolt, és ekkortól már nemzetközi versenyeken is bemutatkozott hazánk színeiben. 1992-ig volt a válogatott keret tagja.

Az 1985-ös oslói Európa-bajnokságon nyújtón az első, lóugrásban pedig a harmadik helyet szerezte meg. 1987-ben, a rotterdami Világbajnokságról is kettő érmet hozott haza: lólengésben aranyérmet, nyújtón pedig bronzérmet szerzett.

A legtöbb sportolónak a pálya csúcsát jelenti az olimpiai aranyérem megszerzése, ez Borkai Zsolt esetében sem volt másképpen. A szöuli olimpia (1988) volt sportpályafutásának legszebb pillanata, ahol a lólengés versenyszámot nyerte meg, ezzel megszerezve az olimpiai elsőséget.

1990-1993 között külföldön tette próbára önmagát és szakmai felkészültségét, tudását. A németországi öhringeni sportegyesületnél sportolóként, majd edzőként tevékenykedett. A külföldön eltöltött évek után fejezte be sportolói pályafutását (www.borkaizsolt.hu).

Sportdiplomáciai tevékenysége:

Borkai Zsolt 2006-ban lett a Magyar Olimpiai Bizottság tagja, majd alelnöke. Schmitt Pál távozása után, 2010 novemberében a Bizottság elnökévé választották. Vezetője volt a MOB

Környezetvédelmi Bizottságának. (www.mob.hu) A Magyar Olimpiai Bizottság Elnökeként sokat tett és tesz a fiatalokért, hogy a sport által megtanult értékeket kamatoztatni tudják az élet minden területén; és mind testileg, mind lelkileg és szociálisan egészséges felnőttekké váljanak. Győr polgármestereként tudja, hogy a sport támogatása rendkívül fontos feladat az önkormányzati munkában. Ennek megfelelően kiemelkedő figyelmet fordít a város sportéletének fellendítésére, amelyet nem csak a minőségi sporteredmények fémjeleznek, de Győr sportlétesítményeinek, infrastruktúrális hátterének látványos fejlesztése, valamint jelentős nemzetközi sportesemények megrendezése is bizonyít.

11. A magyar sportszövetségek sportdiplomáciai tevékenysége

A magyar sportszövetségek sportdiplomáciai szerepe és tevékenysége rendkívül változatos képet mutat, amely jellemzően két dolog függvénye: az egyik, hogy milyen támogatottsága van nemzetközi szinten az adott sportágnak, a másik, hogy milyen eredményesek vagyunk benne. Mindezek ismeretében értelmezhető, hogy milyen lehetőségeink vannak a nemzetközi sportpolitikai érában a magyar érdekek érvényesítésére. A fejezetben reprezentatív példákön keresztül kerül bemutatásra az egyes sportágakhoz tartozó sportdiplomáciai tevékenység, illetve értékelésre kerül annak hatása az adott sport nemzetközi vonatkozásában.

11.1. A magyar csapatsportok sportdiplomáciai tevékenysége

Magyarország a csapatsportágak viszonylatában szinte minden sportágban ért már el kiemelkedő eredményeket. Azonban ezeket az eredményeket csak vízilabdában voltunk képesek hosszú távon fenntartani. Természetesen az eredményesség – vagy annak hiánya - megmutatkozik az adott sportág globális folyamataiban, illetve abban, hogy azokra mekkora hatást tudunk gyakorolni sportdiplomáciai tevékenységünk révén.

A labdarúgás területén sajnálatosan évtizedek óta nem tudtunk komoly eredményt elérni, de még csak világverseny(ek)re sem tudtunk kijutni. Ez, a korábbi rendkívül sikeres időszakok ellenére is, megmutatkozik a sportági diplomáciában. Meg kell jegyezni, hogy napjainkban a labdarúgás világszervezetei - ahogy korábban bemutatásra került - napjaink gazdaságilag erős országait preferálják a labdarúgó események szempontjából, így ez csak további hátránnyá értékelhető hazai vonatkozásban. Jelenleg a magyar labdarúgás

sportpolitikai ereje nemzetközi szinten (egyetemben az országok mintegy 90%-ával) nem rendelkezik kiemelkedő érdekérvényesítő szereppel.

A vízilabda területén már jóval erősebb Magyarország sportdiplomáciai szerepe, amely köszönhető az elmúlt évtizedek nemzetközi sikereinek, olimpiai- és világ bajnoki aranyérmeinek, illetve a sportág támogatottságának. Számos nemzetközi sportrendezvényt sikerrel pályáztunk meg és bonyolítottunk le, illetve szinte minden, a sportágat befolyásoló nemzetközi döntés esetén figyelembe veszik állásfoglalásunkat. Így elmondható, hogy a vízilabda területén rendkívül jelentős a sportdiplomáciai erőnk, és ez által befolyásunk a sportág változásainak vonatkozásában hozott döntésekre.

A magyar kézilabda és a kosárlabda sportdiplomáciai ereje hazánk viszonylatában jelentős, amelyhez a közelmúlt jó nemzetközi eredményei nagymértékben járulnak hozzá. Továbbá meg kell említenünk, hogy a sportágak infrastrukturális háttere alapvetően megfelel a nemzetközi normáknak, amely további előnyt jelent hazánk számára a nemzetközi versenyek rendezésekor.

Összegezve elmondható, hogy a magyar csapatsportok – a labdarúgástól eltekintve –, ha nem is kiemelkedő, de mindenképpen jelentős tényezői az európai, és ez által a nemzetközi sportdiplomáciának. Ez nem jelenti azt a gyakorlatban, hogy a magyar lobbierő el tudna dönteni olyan kérdéseket, amely egy-egy sportág jövőjét/fejlődését nemzetközi viszonylatban meghatározhatja, de sokat jelent szakmai véleményformálásunk, vezető sportági szakemberek állásfoglalása egy-egy kérdéskörben.

11.2. A magyar egyéni sportágak sportdiplomáciai tevékenysége

Az egyéni sportágak tekintetében Magyarország nem tud a sportpolitika nemzetközi színterén nagymértékben érvényesülni. Ennek fő oka, hogy kevés egyéni sportágban tartozunk a világ élmezőnyéhez. Amelyeket viszont siker-sportágként lehet definiálni, ott a magyar sportdiplomáciai tevékenységünk is meghatározó.

Egyik erősségünk a kaja-kenu sportág, amelyben „hagyományosan” rendkívül eredményesek hazánk sportolói. Ennek is köszönhető, hogy többször rendezhet Magyarország világversenyt. A sportágakhoz tartozik azonban egy sportdiplomáciai problémakör is, ami a kajak-kenu alulfinanszírozottságából eredeztethető, és amely hatására sajnos több válogatottunk gondolkodott el azon, hogy esetleg más nemzet színeiben versenyezzon. (Természetesen ehhez hozzájárul a sportág sajátosan nehéz „válogató-rendszere” is, amely sok

esetben akár világversenyről is kizárhat olyan tehetséges magyar versenyzőt, aki így nem jut lehetőséghez tudása és képességei bizonyítására.)

Másik erősségünk a vizes sportágak köre, amelyet már korábban is példaként említettünk meg. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezen a téren bármilyen kiváló az utánpótlás nevelés hazánkban, több sportoló él és készül más országokban a versenyekre a jobb feltételek miatt.

Magyarország számos küzdősportban (cselgáncs, ökölvívás, birkózás, karate stb.) hosszú ideje jeleskedik, és világszinten is több jelentősebb eredményt értek el sportolóink. Azonban ezen sportágak esetében jellemzően a sport származási területe vagy országa az egyeduralkodó a sportdiplomácia területén, így eredményeink ellenére - sok más országgal egyetemben - nem tudjuk érdemben befolyásolni a sportágakra vonatkozó nemzetközi döntéseket.

Több olyan egyéni sportágban vagyunk kiemelkedőek (pl. aerobik, akrobatikus rock and roll, tájfutás, triatlon, stb.), amelyek nemzetközi viszonylatban nem számítanak sem populárisnak, sem kiemelten támogatottnak, de amennyiben megváltozik a világ sportstruktúrája, az rendkívül kedvező helyzetbe hozhatja Magyarországot ezen sportok területén.

Összegezve az egyéni sportágaink sportdiplomáciai szerepét két dolog állapítható meg: kevés sportágban vagyunk nemzetközi tekintetben vezető sportdiplomáciai szerepben, illetve nem is feltétlenül van a jelenlegi keretfeltételeink okán előrelépési lehetőségünk.

11.3. A magyar szabadidősport és a sportdiplomácia

Magyarországon a modern szabadidős sportok jellemzően csak a rendszerváltozást követően terjedtek el. A korábbi időszakokban inkább az amatőr versenysportok szabadidőben történő űzése volt a jellemző. Mára ez teljesen megváltozott, amelyhez hozzájárult a nyugati trendek átvétele, illetve az aktív rekreáció felértékelődése a mindennapi életben, ennek egészségügyi vonatkozásai. Már nem csak „divat” kérdése lett néhány rekreációs célú sporttevékenység (pl. síelés, aerobik, stb.), hanem tudatos szemléletváltás eredménye is az egyre több szolgáltatás nyújtó fitness-klubok, látvány- és élményfürdők, wellness szállodák, lovardák, stb. megnövekedett száma, illetve a sporttevékenységgel kapcsolódni vágyók egyre szélesebb köre. További segítséget jelentett, hogy először a rendszerváltást követően megnyíltak, majd később az Európai Unió Schengeni-övezetéhez való csatlakozás után, el is tűntek a határok. Így szabadon lehet olyan helyekre is eljutni, ahol a földrajzi adottságok olyan

sportolási lehetőséget biztosítanak, amelyek hazánkban nem üzhetők (pl. hegyi szabadidős sportok változatos formái, vadvízi kajakozás, stb.).

A szabadidősportok rendelkeznek formális koordináló szervvel, ami a Nemzetközi Szabadidősport Szövetség magyar alszervezete. Ez az 1989-ben alakult Magyar Szabadidősport Szövetség, amely küldetéséként definiálja: „a magyar lakosság a szabadidő egészséges és hasznos eltöltése tekintetében is felzárkózzon az EU szabadidősport kultúrájához...”, illetve „...érdekvédelmi - érdekegyeztető tevékenységünk alapvető célja az, hogy ehhez a szükséges szakmai szabályozási és anyagi feltételeket megteremtésük.” (<http://www.masport.hu>).

A szervezet által megfogalmazott célok, már önmagukban is sportdiplomáciai célkitűzések, hiszen a nemzetközi folyamatokat koordináló szervként adaptálják Magyarországra, ezen kívül feladatuknak tekintik a kapcsolódó szabályozást és forrásszerzést.

A formális szervezet mellett megjelentek a piaci szereplők is, akik direkt nem, azonban indirekt módon végeznek sportdiplomáciai tevékenységet azáltal, hogy a profitszerzés okán meghonosítanak hazánkban különféle, újszerű szabadidős tevékenységeket (pl. a kondicionáló termék egyre újabb felszerelése, vagy éppen az újabb és újabb fitness ágazatok megjelenése szolgáltatásaik között – crosfitt, trx, stb.).

Mellettük pedig megjelennek az alulról szerveződő társadalmi kezdeményezések is a szabadidősportban, amelyekre kiváló példát jelentenek a civil túraegyesületek, a kerékpáros szervezetek, vagy az extrém sportok területén tapasztalható társadalmi kezdeményezések.

Magyarország sportdiplomáciai sikerként jegyzi a szabadidősportok területén, hogy 2015 őszén hazánk rendezi a Nemzetközi Szabadidősport Szövetség Világkongresszusát, ami rendkívüli eredményként értékelhető.

A jövőre tekintve mindenképpen biztató, hogy az Európai Unió sportstratégiájában előkelő helyen szerepel a társadalom aktív szabadidő eltöltésének erősítése, amelyhez jelentős forrásokat rendeltek hozzá, amelyből Magyarország is jelentős mértékben részesülve bővítheti a szabadidő sportok változatos formáit, valamint a hozzá szükséges infrastruktúrát egyaránt.

12. Összefoglalás, áttekintés

A sportdiplomácia történelme során jelentős átalakuláson ment keresztül, amely során a 21. századra a sportélet egyik legmeghatározóbb területévé vált. Ma már nem csupán arról van szó, hogy a tevékenység révén bizonyos országok sportérdekei érvényesülnek. Napjainkra a sportdiplomácia egy világpolitikai és világgazdasági elven működő sporttevékenység lett.

Ebben a komplex tevékenységkörben a nemzetközi szervezetek vezetőitől kezdve a médián keresztül egészen az aktív sportolókig - lehetőségeihez mérten - mindenki részt vállal, és minden szereplő képes befolyásolni a tevékenységek kimenetelét.

Áttekintésre került az a komplex eszközrendszer, amely révén a sportdiplomáciai szereplők érvényesítik akaratukat, megvalósítják céljaikat. Ebbe éppen úgy beletartozik a klasszikus, demokratikus alapon történő szavazás, mind a saját média révén történő, közvetett érdekérvényesítő tevékenység. Egyértelműen kirajzolódik, hogyan modernizálódtak a technikai eszközök a világtörténelemben, amelyeket a sport - rajta keresztül a sportdiplomácia is - rendkívül gyorsan kezdett alkalmazni - így a hagyományos diplomáciai eszközök mellett a modern digitális promóció egyaránt megjelenik a terület eszköztárában.

Felváztuk a sportdiplomácia és a politika, illetve a gazdaság rendkívül bonyolult kapcsolódásait, amelyeken keresztül láthatóvá vált, hogy több esetben használták a sportdiplomáciát a sporttól független politikai vagy gazdasági érdekek érvényesítésére, vagy éppen ideológiák igazolására, terjesztésére. Láthattuk ennek az ellenkezőjét is, amikor a sportdiplomácia használja a gazdaságot vagy a politikát saját érdekei függvényében a sport fejlesztése érdekében, így következtetésként elmondhatjuk, hogy napjainkban a három részterület egy olyan szorosan összefüggő rendszert képez, amelyek nem választhatók el egymástól.

Napjaink sportdiplomáciai eseményeiben és eredményeiben látható, hogy azok az országok és szervezetek sikeresek (természetesen relatív és abszolút pozíciójuk függvényében), amelyek a legrugalmasabbak, illetve a leggyorsabban képesek lépést tartani a változó világgal.

Több aspektuson keresztül illusztráltuk a magyar sportdiplomácia folyamatait, tevékenységét, és fejlődését, amelyek alapján összegezve megállapítható: hazánk lehetőségeihez mérten jól és hatékonyan képes érvényesülni a sport és a sportdiplomácia világában.

Záró gondolatként megállapítható, hogy bármilyen szinten is érvényesülnek direkt vagy indirekt módon a sportban egyéb érdekek, a bemutatott példák igazolják, hogy a világ vezető sportdiplomatai egy pillanatra sem engednek más érdekeket a sportnál jobban érvényesülni a területen, amely egy piaci alapon működő globális világban rendkívüli sportdiplomáciai eredmény.

13. Irodalom

1. AJÁN T. – NÉMETHNÉ MÓRA A. 2006: *Sportdiplomácia*. – Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, 24 p.
2. EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA 2007: *Fehér Könyv: A sportról*. – Európai Unió, Brüsszel, 20 p.
3. EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA 2007: *Fehér Könyv: A táplálkozással, túlsúllyal és elhízással kapcsolatos egészségügyi kérdésekre vonatkozó európai stratégiáról*. – Európai Unió, Brüsszel, 13 p.
4. EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA 2007: *Fehér Könyv: Együtt az egészségért: Stratégiai megközelítés az EU számára 2008-2013*. – Európai Unió, Brüsszel, 13 p.
5. FRENKL R. 2006: *In memoriam Gyulay István*. – Magyar Sporttudományi Szemle, 2006/1., p. 43.
6. GALLOV R. 2005: *Százhusz éve született Mező Ferenc, a magyar olimpiai mozgalom kiemelkedő személyisége*. – Magyar Sporttudományi Szemle, 2005/1., pp. 30-33.
7. GOLDMAN SACHS GLOBAL ECONOMIC RESEARCH 2007: BRICs and Beyond. – Goldman Sachs Global Economics Group, New York, 272 p.
8. HALÁSZ I. 2010: *Diplomácia és diplomatak*. – Aula Kiadó, Budapest, pp. 16–20.
9. HÉDI Cs. 2012: *Sportdiplomáciai eredmények a magyar egyetemi-főiskolai sportban 1987-2011*. – 42. Mozgásbiológiai Konferencia, SE TSK, Budapest, pp. 41–42.
10. HIDEG G. 2013: *Az 1972-es müncheni nyári olimpiai játékok és hatásuk a Német Szövetségi Köztársaság turizmusára*. – Diplomamunka, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 48 p.
11. KERESZTÉNYI J. 1976: *Az Olimpiák története*. – Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 325 p.
12. KINCSES L. 2005: *Diplomáciatörténet*. – HVG-Orac Kiadó, Budapest, pp. 38–39.
13. KISSINGER, H. 2008: *Diplomácia*. – Panem Kft., Budapest, pp. 56–77.
14. KÜRSCHNER J. (szerk.) 1891: *Pierer's Konversations-Lexikon - 10. kötet*. – Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart, p. 479
15. LAMM V. – PESCHKA V. (szerk.) 1999: *Jogi Lexikon*. – KJK Kerszöv, Budapest, 645 p.
16. LI, S. – BLAKE, A. – THOMAS, R. 2013: *Modelling the economic impact of sports events: The case of the Beijing Olympics*. – Economic Modelling, vol. 30., pp. 235–244.

17. MURRAY, S. 2012: *Sports-Diplomacy: a hybrid of two halves*. – *Diplomacy & Statecraft*, vol. 23, no. 3, pp. 576–593.
18. MÜLLER R. – KRAHULCSÁN Zs. – TAKÁCS T. 2008: *Állambiztonság és olimpia 1956-1988*. – L'harmattan kiadó, Budapest, 164 p.
19. NICOLSON, H. 1939: *Diplomacy*. – Harcourt Brace, New York 264 p.
20. PAPP-VÁRY Á. 2009: *Mágikus márkázás - Beckham – Hogyan lett egy futballistából globális márka?* – Századvég Politikai Iskola Alapítvány, Budapest, 144 p.
21. SIMPSON, J. – WEINER, E. (szerk.) 1989: *The Oxford English Dictionary*. – Oxford University Press, Oxford, p. 1796.
22. SZAKÁLY S. 2011: *Adalékok Kemény Ferenc életútjához*. – In: BENDINER N. – SZABÓ L. – SZÖTS G. (szerk.): *Kemény Ferenc és kora – Magyar Sporttudományi Füzetek II*. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest, pp. 8-15.
23. SZIKORA K. 2011: *Kemény Ferenc a Nemzetközi Olimpiai Bizottság első magyar tagja*. – In: BENDINER N. – SZABÓ L. – SZÖTS G. (szerk.): *Kemény Ferenc és kora – Magyar Sporttudományi Füzetek II*. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest, pp. 24-40.
24. TÓTH J. 2003: *Általános társadalomföldrajz I*. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 484 p.
25. WACHTLER E. 2011: *A sportdiplomácia helye és szerepe az új világrendben, különös tekintettel a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elmúlt negyed századi történetére*. – Diplomamunka, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 90 p.

Elektronikus források:

A Csanádi Árpád Általános Iskola, Sportiskola, Szakközépiskola és Pedagógiai Intézet honlapja:

<http://www.csanadiiskola.hu/>

A Dailymail újság honlapja:

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2723515/Athens-Olympics-leave-mixed-legacy-10-years-later.html>

Az Encyclopædia Britannica honlapja:

<http://www.britannica.com/biography/Pierre-baron-de-Coubertin>

A Dr. Mező Ferenc-Thúry György Gimnázium és Szakképző Iskola honlapja:

<http://www.mfg.hu/index.php?q=node/2>

A Gyulai István memorial honlapja:

<http://gyulaimemorial.hu/gyulai-istvan>

A Magyar Labdarúgó Szövetség honlapja:

<http://www.mlsz.hu/wp-content/uploads/2013/11/puskas-e1384787918309.png>

A Magyar Olimpiai Bizottság honlapja:

<http://www.mob.hu/champdata/details/id/24253/m/238>

<http://www.mob.hu/ajan-tamas-75-eves->

<http://www.mob.hu/champdata/details/id/25401/m/238>

http://www.mob.hu/borkai_zsolt

A Magyar Paralimpiai Bizottság honlapja:

<http://www.hparalimpia.hu/mpb/nemzetkozi-tortenet>

Magyar Szabadidősport Szövetség honlapja:

<http://www.masport.hu/szovetsegunk/szovetsegunk+1.html>

Múlt-kor történelmi magazin honlapja:

http://mult-kor.blog.hu/2014/02/14/a_szarajevoi_teli_olimpia_elhagyatott_helyszine

A Nemzetközi Atlétika Szövetség honlapja:

<http://www.iaaf.org/competition#iaaf-challenges>

A Nemzetközi Labdarúgó Szövetség honlapja:

<http://www.fifa.com/associations/index.html>

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság honlapja:

<http://www.olympic.org/about-ioc-institution?tab=organisation>

A Nemzeti Sport honlapja:

<http://www.nemzetisport.hu/atletika/ben-johnson-ujra-rajtoolt-szoulban-ellenfele-a-dopping-2282327>

Az Urbantimes honlapja:

<https://urbantimes.co/2014/06/10-images-that-capture-the-brazilian-boycott-of-the-world-cup/>

A Real Madrid honlapja:

<http://www.realmadrid.com/en/about-real-madrid/history/football>

A Sports Reference online adattárának honlapja:

<http://www.sports-reference.com/olympics/athletes/sc/pal-schmitt-1.html>

Tempo Fradi – Klubbörténeti és -statisztikai portál:

<http://www.tempofradi.hu/dr-csanadi-arpad>

Borkai Zsolt honlapja:

<http://www.borkaizsolt.hu/index.php?hlid=3>

Puskás Ferenc hivatalos honlapja:

<http://www.puskas.com/hu/galeria/real-madrid/1962/spanyol-valogatott.html>

14. Tesztkérdések

1. Értelmezze a diplomácia és a sportdiplomácia kapcsolatrendszerét!
2. Definiálja a sportdiplomáciát!
3. Mutassa be az ókor „sportdiplomáciáját”!
4. Jellemezze a középkor és az újkor „sportdiplomáciáját”!
5. Foglalja össze a modern kor legjelentősebb sportdiplomáciai eseményeit!
6. Mutassa be az olimpiákon keresztül a sportdiplomácia és a politika kapcsolatrendszerét!
7. Jellemezze a világ vezető sportszervezeteinek a sportdiplomácia tevékenységét!
8. Melyek a nemzetközi sportszervezetek fő sportdiplomáciai tevékenységei!

9. Mutassa be a nemzeti sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenységét!
10. Definiálja szűk és tág értelemben a sportdiplomata fogalmát!
11. Milyen sportdiplomácia tevékenységet végezhetnek a sportegyesületek?
12. A sportolók milyen módon kötődnek a sportdiplomáciához?
13. Értelmezze, hogy a szabályozás milyen módon válik a sportdiplomácia eszközévé!
14. Jellemezze a sportszervezetek szerepét a sportdiplomáciában!
15. Mutassa be a sportrendezvények szerepét a sportdiplomáciában!
16. A sportdiplomata miként értelmezhető sportdiplomáciai eszközként?
17. Jellemezze a média és a sportdiplomácia kapcsolatrendszerét!
18. Milyen módon válhat sportdiplomáciai eszközzé a sportoló, mint példakép!
19. Sportdiplomáciai szempontból jellemezze a sportolók nemzetek közötti „átjárását”!
20. A doping kérdéskörét értelmezze a sportdiplomácia aspektusából!
21. Mutassa be a fogyatékkal élők sportjának sportdiplomáciai vonatkozásait!
22. Jellemezze a sportdiplomácia és a politika kapcsolatrendszerét!
23. Értékelje a sportdiplomácia és a gazdaság kapcsolatát!
24. Váolja fel a sportdiplomácia társadalmi hatásait!
25. Mutassa be a Nemzetközi Olimpiai Bizottságot és annak tevékenységi körét!
26. Jellemezze a csapatsportok és az egyéni sportok szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenységét!
27. Váolja fel a magyar sportdiplomácia fontosabb jellemzőit!
28. Mutassa be a magyar sportirányítás változásait!
29. Röviden mutassa be a magyar sportdiplomácia eszközeit és azok hatékonyságát!
30. Váolja fel a jelentősebb magyar sportdiplomata eredményeit!
31. Értékelje a hazai csapatsportok sportdiplomáciai tevékenységét!
32. Váolja fel a hazai egyéni sportágak sportdiplomáciai tevékenységét!
33. Mutassa be hazai viszonylatban a szabadidős sport és a sportdiplomácia kapcsolatrendszerét!